När ska jag stanna hemma?

Läsbarhet på 1177.se under covid-19-pandemin

Svenska, Språk- och litteraturcentrum
Handledare: Lisa Holm
Datum: 2022-06-02

Lovisa Gustafson
Språkkonsultprogrammet
SVEK63 Examensarbete

Sammandrag

Syftet med denna uppsats är att undersöka om och i så fall hur läsbarheten i Region Skånes version av 1177 Vårdguidens covid-19-information har förändrats under pandemins gång. Materialet består av två artiklar om covid-19 från 1177.se som analyseras i tre olika versioner hämtade från 2020, 2021 och 2022. Artiklarnas läsbarhet analyseras utifrån infallsvinklarna disposition, tilltal och omtal och syntax. De är också föremål för en läsbarhetsundersökning där deltagare har fått söka upp specifik information i texterna och sedan intervjuats om sin läsarupplevelse. Resultatet av analysen och undersökningen visar att det finns läsbarhetsproblem i artiklarna. De allvarligaste beror på problem med dispositionen och strukturen, men det finns också förbättringspunkter gällande tilltal och omtal och texternas syntax. Läsbarheten har också blivit bättre över tid, men utvecklingen har inte varit jämn.

Innehåll

1. Inledning **1**
1.1 Syfte och forskningsfrågor 1
2. Bakgrund **3**
2.1 Covid-19-pandemin 3
2.2 1177 Vårdguiden 3
2.3 Tidigare forskning 4
2.3.1 Läsbarhetsforskning 4
2.3.2 Hälsokommunikation under covid-19-pandemin 6
2.3.3 Forskning om 1177 Vårdguidens texter 7
3. Material **8**
3.1 1177 Vårdguidens webbartiklar 8
3.2 Läsbarhetsundersökning 9
4. Teori och metod **10**
4.1 Läsbarhetsanalys 10
4.1.1 Disposition 11
4.1.2 Tilltal och omtal 11
4.1.3 Syntax: Meningslängd och fundament 12
4.2 Läsbarhetsundersökning 14
5. Resultat och Analys **17**
5.1 Läsbarhetsanalys av Artikel 1 17
5.1.1 Dispositionsanalys 17
5.1.2 Tilltal och omtal 19
5.1.3 Syntax: Meningslängd och fundament 21
5.1.4 Sammanfattning av analysen 23
5.2 Läsbarhetsanalys av Artikel 2 24
5.2.1 Dispositionsanalys 24
5.2.2 Tilltal och omtal 26
5.2.3 Syntax: Meningslängd och fundament 27
5.2.4. Sammanfattning av analysen 29
5.3 Läsbarhetsundersökning 30
5.3.1 Artikel 1 30
5.3.2 Artikel 2 31
6. Diskussion **33**
6.1 Finns det läsbarhetsproblem i de berörda webbtexterna? 33
6.2 Har läsbarheten förändrats över tid och i så fall hur? 36

7. Slutsatser och avslutande resonemang **38**
Referenser **39**
Bilaga 1 – Testet **43**
Bilaga 2 – Intervjufrågor **46**
Bilaga 3 – Tabeller: fördelningen av fundamentlängd **47**

1. Inledning

År 2020 spred sig ett nytt coronavirus över världen. En av de många saker som har aktualiserats under covid-19-pandemin är behovet av tydlig kommunikation mellan myndigheter, vård och allmänhet. Det är trots allt meningslöst hur många råd, rekommendationer, regler och lagar som utarbetas om budskapen inte går fram. En rekommendation som ingen förstår hur och när man ska följa blir effektlös i kampen mot smittspridningen.

Enligt Folkhälsomyndighetens (fortsättningsvis FHM) rapport *Hälsokommunikation i det nya medielandskapet* (2018:41) är svensk forskning inom hälsokommunikationsområdet mycket begränsad, och det finns ett stort behov av att utveckla fältet såväl teoretiskt som empiriskt. Bland de 14 studier som är föremål för rapporten är det dessutom ingen som har närmat sig ämnet från ett begriplighet- och läsbarhetsperspektiv.

1177 Vårdguiden är en samlingsplats för information och tjänster inom hälsa och vård för hela Sverige. Vårdguidens webbplats 1177.se har fått beröm från flera håll för sitt enkla och tydliga språkbruk. Bland annat blev Vårdguidens redaktion 2018 tilldelad priset Klarspråks-kristallen för sitt arbete med språket på webbplatsen (Friedman 2018). I Internetstiftelsens (2021:50) undersökning *Svenskarna och Internet 2021* uppgav 8 av 10 att de någon gång har besökt och loggat in på 1177.se. Webbplatsen är med andra ord en viktig källa till information om hälsa och vård för den svenska befolkningen, och så var även fallet under covid-19-pandemin. Under pandemin har det publicerats flera artiklar på Vårdguidens webbsida om covid-19 och hur man ska agera för att följa myndigheternas råd, rekommendationer och restriktioner. I den här uppsatsen har jag undersökt och analyserat två av dessa artiklar ur ett läsbarhetsperspektiv och hur de har förändrats under de tre år som pandemin i skrivande stund har pågått. Genom att identifiera och uppdaga eventuella läsbarhetsproblem i texterna har min förhoppning varit att kunna dra lärdomar om vilka svaga punkter Vårdguidens kommunikation kan ha haft under covid-19-pandemin inför framtiden.

1.1 Syfte och forskningsfrågor

Syftet med denna uppsats är att undersöka om och i så fall hur läsbarheten i Region Skånes version av 1177 Vårdguidens covid-19-information har förändrats under pandemins gång. De forskningsfrågor som har styrt arbetet är:

- Finns det läsbarhetsproblem i de berörda webbtexterna? Om det finns läsbarhetsproblem, vad ger då upphov till dem?
- Har läsbarheten förändrats över tid och i så fall hur? Blir den bättre eller sämre under pandemins gång? Åtgärdas eventuella läsbarhetsproblem? Tillkommer det nya?

2. Bakgrund

Detta avsnitt inleds med en kort beskrivning av covid-19-pandemin, följt av en beskrivning av 1177 Vårdguiden och deras språkliga riktlinjer. Efter det redogör jag för tidigare forskning inom områdena läsbarhet, hälsokommunikation under covid-19-pandemin och 1177 Vårdguidens webbtexter.

2.1 Covid-19-pandemin

Covid-19 är en infektionssjukdom som orsakas av coronaviruset SARS-CoV-2. De flesta som får sjukdomen blir bara lindrigt sjuka, och får symptom som påminner om en förkylning eller influensa. Vissa kan dock bli allvarligt, eller till och med dödligt, sjuka (Ljungström & Schultz 2022). Viruset upptäcktes i staden Wuhan i Kina under 2019 efter ett lokalt utbrott av lunginflammation (FHM 2022a). Det mycket smittsamma viruset spred sig under de kommande månaderna till resten av världen, och under våren 2020 meddelade Världshälso-organisationen (fortsättningsvis WHO) att sjukdomen covid-19 hade utvecklats till en pandemi (FHM 2022a).

För att bromsa smittspridningen införde flera länder olika sorters restriktioner. I Sverige rådde det bland annat besöksförbud i vården och äldreomsorgen, skolundervisning skedde digitalt på distans och de som hade möjlighet att arbeta hemifrån uppmanades att göra det. FHM har under pandemins gång löpande kommit med nya allmänna råd och rekommendationer om hur man ska agera för att minska smittspridningen. Här bör noteras att både *rekommendation* och *allmänna råd* har en starkare betydelse i sammanhanget än vad de har när de används i vardagligt språk. När orden i fråga används som myndighetstermer ska det inte tolkas som att det är valfritt att följa dem eller inte, utan som att man är skyldig att följa dem (Holmér 2020).

När denna uppsats skrivs är pandemin ännu inte slut. För tillfället har över 500 miljoner fall av covid-19 registrerats i världen och över 6 miljoner dödsfall har rapporterats (WHO 2022). I Sverige har närmare 2,5 miljoner fall registrerats och cirka 18 700 människor har avlidit med sjukdomen (FHM 2022c).

2.2 1177 Vårdguiden

1177 Vårdguiden är en samlingsplats för information och tjänster inom hälsa och vård för hela Sverige (Ahlerup & Friedmann 2021). Verksamheten består dels av telefonnumret 1177, dels av webbplatsen 1177.se. Till telefonnumret kan man ringa varifrån som helst i Sverige

och få hälso- och sjukvårdsrådgivning av en sjuksköterska. På webbplatsen kan användare både använda olika vårdrelaterade e-tjänster, och ta del av tusentals medicinska artiklar om olika sjukdomar, besvär, behandlingar med mera (Friedmann 2019). Artiklarna produceras i ett samarbete mellan Vårdguidens nationella och regionala redaktioner och granskare med expertis inom hälso- och sjukvården. Webbplatsens syfte är bland annat att underlätta kontakter med vården, främja hälsa, öka allmänhetens kunskap och stärka patienters ställning (Ahlerup & Friedmann 2021). Bakom verksamheten står aktiebolaget Inera, som driver 1177 Vårdguiden på uppdrag av Sveriges regioner och kommuner (Ahlerup & Friedmann, 2021).

På webbsidan ”Om 1177 Vårdguiden på webben” (Friedmann 2019) beskriver Vårdguiden de språkliga riktlinjer de förhåller sig till när de skriver för 1177.se. De fyra riktlinjer som beskrivs som viktigast är:

- att texterna ska vara användbara
- att texterna ska vara skrivna ur användarens perspektiv
- att texterna ska vara inkluderande och normkritiska
- att texterna ska vara skrivna så att språket är lätt att läsa och förstå.

Det finns även andra textmålsättningar som tas upp på sidan utöver dessa fyra riktlinjer. Bland annat står det att vårdguidens texter ska ha emfatisk disposition och använda mellanrubriker och punktlistor som underlättar navigering och läsning av texten. Det finns också direktiv om att språket på 1177.se ska vara vardagligt, enkelt, konkret och tydligt.

2.3 Tidigare forskning

Ämnesområdet som denna uppsats rör sig i har beröringspunkter i flera olika forskningsfält: läsbarhet, hälsokommunikation och 1177 Vårdguiden i sig. I detta delavsnitt tar jag upp dessa fält var för sig, och börjar med en sammanfattning av läsbarhet som forskningsområde. I delavsnittet Hälsokommunikation under covid-19-pademin redogör jag för en amerikansk studie om läsbarhet i webbtexter om covid-19 samt två studier om svenska medier och myndigheters pandemikommunikation. Avslutningsvis sammanfattar jag resultaten från två kanditatarbeten som båda undersöker webbtexter från 1177.se.

2.3.1 Läsbarhetsforskning

I sin artikel ”Mot en evidensbaserad språkvård?” ger Åsa Wengelin (2015) en översiktlig sammanfattning av läsbarhet som forskningsområde. Enligt Wengelin (2015:3)

kännetecknades tidig läsbarhetsforskning av försök att ta fram kvantitativa mått på texters språkliga svårighetsgrad, något som brukar kallas för kvantitativ läsbarhetsforskning. Det mest välkända och utbredda exemplet på ett svenskt läsbarhetsmått är LIX. LIX utvecklades av pedagogikforskaren Carl-Hugo Björnsson under 1960-talet och använder variablerna meningslängd och andelen långa ord för att räkna ut en texts läsbarhetsindex (LIX-räknare u.å).

Wengelin (2015:5) är dock något kritisk mot LIX och den tidiga kvantitativa läsbarhetsforskningen. Tidig läsbarhetsforskning var ofta för enkel, menar hon, bland annat eftersom läsbarhet är för komplext för att kunna mätas med enstaka språkliga variabler. Senare läsbarhetsforskning pekar snarare på att en texts läsbarhet påverkas av ett komplext sampel mellan många olika variabler, vilket också kan ses reflekterat i moderna läsbarhetsmått. Exempelvis kan LIX, som analyserar två variabler jämföras med det mer moderna engelska måttet Coh-Metrix som analyserar 108 variabler (Wengelin 2015:4). LIX kommer därför inte att användas i den här uppsatsen. Här bör dock också nämnas att LIX från början är framtaget för att kunna räknas ut för hand, vilket av förklarliga skäl begränsade antalet språkliga variabler som rimligen kunde tas med i måttet.

I sin avhandling *Språket och läsbarheten* undersöker Christer Platzack (1973) språkliga faktorers inverkan på läsbarheten hos texter. Undersökningarna genomfördes med hjälp av ett antal psykolingvistiskt orienterade experiment som gav upphov till flera generaliserbara resultat. För det första visade undersökningen att relativsatser som inleds med *som* är enklare att läsa än oinledda relativsatser, förutsatt att den oinledda relativsatsens första ord är sådant att läsaren inte direkt ser att detta ord inleder en ny fras (Platzack 1973:121–122). För det andra kunde Platzack (1973:122) bevisa att en text med bisatsinskott mellan finit verb och objekt är mindre läsbar än en text med finalt placerade bisatser. För det tredje visade undersökningen att högertunga meningar är lättare att läsa än vänstertunga (Platzack 1973:122). Slutligen kom Platzack (1973:122) också fram till att påståendet om att en text blir mer läsbar ju kortare dess genomsnittliga meningslängd är bara gäller ner till en viss nivå. En text med en genomsnittlig mening längd på cirka 13 ord visade sig vara lättare att läsa än en synonym text där meningslängden i genomsnitt ligger under 9 ord.

I sin diskussion om Platzacks (1973) studie resonerar Wengelin (2015:12) om att det ur ett läsbarhetsperspektiv rimligen bör vara angeläget för författaren att tydliggöra för läsaren vad som är den viktigaste informationen i en sats eller mening. Platzacks experiment visade enligt Wengelin (2015:12) att läsare uppfattar det som står tidigt i en mening som viktigare än det som står senare, samt att det som står i huvudsatser ofta uppfattas som viktigare än det

som står i bisatser. Med detta i åtanke skulle man kunna dra slutsatsen att det alltid är gynnsamt att placera viktig information i en huvudsats och tidigt i satsen, men Wengelin (2015:12) menar att detta är en förenkling. Istället skriver hon att det inte nödvändigtvis alltid är en nackdel att placera en bisats tidigt, och att huruvida det är fördelaktigt eller inte beror på bisatsens komplexitet, innehåll och dess kontext.

2.3.2 Hälsokommunikation under covid-19-pandemin

Den litteratursökning som har gjorts under arbetet med den här uppsatsen har inte gett några resultat om svensk hälsokommunikation med inriktning på läsbarhet. Däremot har Basch m.fl. (2020) i en amerikansk studie utvärderat läsbarheten hos information om covid-19 tillgänglig via internet. Studiens material bestod av 100 olika engelskspråkiga hemsidor med information om covid-19. Fem olika läsbarhetstest användes sedan för att utvärdera texten på hemsidorna, vilket gav utfallet att det undersökta materialet krävde en långt mycket högre läskunnighetsnivå än den som rekommenderas av vårdgivare. Basch m.fl. (2020:637) poängterar vikten av att information med hög läsbarhet finns tillgänglig i krissituationer, eftersom det negativa känsloläge läsaren sannolikt befinner sig i kan fungera som ett hinder för läsbarheten i sig. Stress kan enligt Basch m.fl. (2020:637) fungera som en katalysator för informationssökande, samtidigt som den hämmar läsförmåga och läsförståelse. En stressad läsare kan med andra ord fastna i en slags nedåtgående spiral av informationssökande och oförståelse som i värsta fall kan bidra till panikkänslor och överanvändning av olika vårdresurser, exempelvis onödiga besök på akuten.

Bland den forskning som finns om svensk hälsokommunikation under covid-19-pandemin finns en studie genomförd av Bredström och Mulinari (2022) där de från ett diskursanalytiskt perspektiv undersöker hur etniska hälsoskillnader under pandemin beskrivs och förklaras i myndighetskommunikation och olika tidningsartiklar. Studien visade att förklaringarna grundade sig i socioekonomiska, kulturella och biologiska diskurser.

Rasmussen (2022) har undersökt tydlighet och samstämmighet i regeringens och ansvariga myndigheters kommunikation i pressträffar som hölls under covid-19-pandemins inledande månader. Han kritiserar myndigheternas kommunikation på flera fronter och pekar ut flera källor till otydlighet. Brist på samstämmighet mellan Sveriges och WHO:s riskkommunikation och att olika myndigheter inom Sverige kom med dubbla budskap är en sådan källa. En annan är en brist på transparens om covid-19-hanteringens strategiska avvägningar, motiv och tänkbara följder. Oklara angivelser och svårgreppade nyanser i

språkbruket och selektiva evidenskrav i FHM:s kommunikation pekas också ut. Slutligen utpekas också det faktum att den äldre befolkningen till- och omtalades på ett sätt som tillskrev dem passiva roller som en källa till otydlighet, eftersom tilltalet inte passade målgruppens självbild.

2.3.3 Forskning om 1177 Vårdguidens texter

Det finns förhållandevis lite forskning om Vårdguidens webbtexter. Min litteratursökning har gett två resultat. I kandidatuppsatsen *Vårdade vårdtexter: En analys av 1177 Vårdguidens webbtexter med avseende på klarspråk* (2020) gör Matilda Gustavsson en klarspråks-utvärdering av de vid tidpunkten tre mest besökta texterna på 1177.se. Gustavsson (2020:27) kommer fram till att samtliga texter i hög grad uppfyller de klarspråksprinciper hon valt att basera sin undersökning på, men att det finns några viktiga förbättringspunkter. Den punkt som är mest intressant att lyfta fram är att texterna blandar jag-omtal och du-tilltal när de syftar på läsaren, vilket enligt Gustavsson (2020:25) kan leda till förvirring eller misstolkningar för läsare som har lässvårigheter eller annat förstaspråk än svenska.

I sin kandidatuppsats *Hur skriver man för barn?: En studie av målgruppsanpassning i informationstexter för barn* (2018) undersöker Betty Andersson hur 1177 Vårdguidens informationstexter som riktar sig till barn har anpassats efter målgruppens behov. Anderssons studie består dels av en textanalys baserad på bland annat läsbarhetsanalys, dels av en användarundersökning där förskolebarn fått texterna upplästa för sig. Resultatet av analysen och undersökningen visade att Vårdguidens texter verkar vara för svåra för målgruppen i fråga (Andersson 2018:40). Andersson (2018:38, 40) pekar ut bland annat meningslängd, användning av bisatser, ett för högt LIX-värde och att texterna är för långa som möjliga orsaker till detta.

3. Material

I detta avsnitt presenterar jag först de två artiklar från 1177.se som är föremål för analysen, varför jag har valt att analysera dem och från vilka datum de är hämtade. Sist presenteras kort den läsbarhetsundersökning som jag har genomfört för att samla in information om människors upplevelser av att läsa och använda artiklarna.

3.1 1177 Vårdguidens webbartiklar

Materialet som analyseras i denna uppsats består av två webbartiklar som är hämtade från Vårdguidens samlingssida för information om covid-19: ”Om covid-19 – coronavirus”. För att kunna studera hur texternas läsbarhet har förändrats över tid undersöker jag tre versioner av dessa artiklar som är hämtade från olika tidpunkter under covid-19 pandemin. Totalt undersöks alltså sex olika texter. Eftersom båda artiklarna bytte titel under pandemins gång kallar jag dem för tydlighetens skull fortsättningsvis för Artikel 1 och Artikel 2.

För att kunna samla in äldre versioner av artiklarna har jag använt mig av internetarkivet The wayback machine. Jag har i så lång utsträckning som möjligt försökt att välja versioner av artiklarna från samma datum under de tre år som pandemin hittills har pågått: 2020, 2021 och 2022. Mitt urval har dock varit begränsat av vilka versioner av artiklarna som finns registrerade i The wayback machine, och därför är datumen artiklarna är hämtade från inte helt samstämmiga.

Artikel 1 har under 2020 och 2021 titeln ”Covid-19 – coronavirus” och är en beskrivande och instruerande artikel som innehåller mer generell information om sjukdomen covid-19 och hur den behandlas. Under 2022 bytte artikeln titel till enbart ”Covid-19”. I artikeln kan mottagaren bland annat läsa om vad symtomen på covid-19 är, hur sjukdomen smittar och när och hur man ska söka vård om man är sjuk med viruset. Texten har valts ut för analys eftersom den kan sägas vara den mest generella informationskällan om covid-19 och pandemin på 1177.se. Den innehåller många olika sorters information och ska fylla många olika funktioner, vilket gör den intressant att analysera. De tre varianter av texten jag kommer att använda är hämtade från 19 maj 2020, 18 maj 2021 och 8 april 2022.

Artikel 2 är en huvudsakligen instruerande text som beskriver hur man ska göra för att minska smittspridningen och följa FHM:s allmänna råd och rekommendationer. De tre varianter av texten jag kommer att analysera är hämtade från 14 november 2020, 14 maj 2021 och 8 april 2022. 2020-versionens sena hämtningsdatum beror på att det inte finns några tidigare versioner av artikeln tillgängliga i The wayback machine. Artikeln har år 2020 titeln

”Hur kan jag undvika att få covid-19?”. Versionen från 2021 har titeln ”Minska risken att du och andra får covid-19”, och under 2022 byter den titel igen till ”Covid-19: stanna hemma om du är sjuk”. Jag har valt att analysera denna text eftersom jag under pandemin har upplevt att det funnits mycket förvirring om vilka råd och restriktioner som gällde vid olika tidpunkter och hur man skulle förhålla sig till dem. Frågor om exempelvis när man var tvungen att stanna hemma, om man behövde testa sig eller inte och om man kunde vara mindre försiktig som vaccinerad har varit vanliga inslag i min vardag. Artikel 2 behandlar frågor exakt som dessa, och därför är den intressant att analysera ur ett läsbarhetperspektiv för att se om det finns begriplighetsproblem i texten som har gjort att dess budskap inte har nått hela vägen fram.

Slutligen ska jag nämna att de tre versionerna av Artikel 2 jag kommer att analysera i strikt mening inte är hämtade från samma sida på 1177.se. De tre versionerna är i själva verket hämtade från tre olika artiklar som vid olika tidpunkter funnits på samlingssidan för information om covid-19 på 1177.se. Trots detta har jag gjort bedömningen att de tre artiklarna i fråga kan ses som olika versioner av samma text. Jag har två skäl till detta. Det första skälet är att texterna delar ett gemensamt syfte i att beskriva hur man ska göra för att minska smittspridningen och följa FHM:s allmänna råd och rekommendationer. Det andra skälet är att ingen av de tre versionerna samexisterar vid någon tidpunkt. ”Hur kan jag undvika att få covid-19” försvinner från samlingssidan när ”Minska risken att du och andra får covid-19” dyker upp, och den försvinner i sin tur när ”Covid-19: Stanna hemma om du är sjuk” dyker upp.

3.2 Läsbarhetsundersökning

Eftersom Hellspong (2001:86) skriver att den som vill pröva de antaganden man gör under en läsbarhetsanalys måste göra praktiska försök har jag även satt ihop en mindre läsbarhetsundersökning som utgör en del av uppsatsen material. I undersökningen lät jag sex deltagare läsa olika versioner av Artikel 1 och Artikel 2 och bad dem att uppfylla två läsmål som jag hade bestämt och konstruerat i förväg. Efter undersökningen genomförde jag också uppföljande intervjuer med deltagarna för att samla in information om deras lässtrategier och åsikter om texterna. Mina utgångspunkter för undersökningen och hur den gick till beskrivs mer ingående i avsnitt 4.2.

4. Teori och metod

I detta avsnitt beskriver jag de teorier och metoder som ligger till grund för min läsbarhetsanalys och läsbarhetsundersökning. Avsnittet inleds med en beskrivning av den analysmodell och litteratur jag har utgått från och de pilotanalyser jag genomförde på artiklarna för att välja mina infallsvinklar för analysen. Därefter går jag igenom varje infallsvinkel för sig, och avsnittet avslutas sedan med en beskrivning av läsbarhetsundersökningens metodik och utförande.

4.1 Läsbarhetsanalys

I min analys av Vårdguidens artiklar har jag utgått från Hellspongs (2001) läsbarhetsanalysmodell i *Metoder för bruktextsanalys*, samt Lagerholms (2008) kapitel om begriplighet och läsbarhet i *Stilistik*. Även Hellspong och Ledins (1997) textmodell från *Vägar genom texten* har varit en viktig utgångspunkt för analysen. Hellspong (2001:85) definierar läsbarhet som ”hur bra det går att använda en brukstext för ett visst syfte”. Läsbarhet är med andra ord ingen statisk inneboende egenskap som en text kan besitta, utan något som skiftar beroende på vem det är som läser och varför och hur personen i fråga läser. Även Lagerholm (2008:211–215) menar att begriplighet påverkas av mycket mer än språkliga detaljer. Läsarens förkunskaper, läsmål och lässtrategier är till exempel avgörande för om hen kommer att uppleva en text som begriplig eller inte. Med detta sagt påverkas självklart begripligheten också av textuella element som innehåll, språk och struktur (Lagerholm 2008:216–217).

Hellspongs (2001:87–90) analysmodell är indelad i fem avsnitt: lässituationen, textens grafiska form, textens språk, textens innehåll och textens sociala funktion. Eftersom analysmodellen i sin helhet är mycket uttömmande och tidskrävande har jag valt ut ett begränsat antal infallsvinklar från den. För att kunna avgöra vilka infallsvinklar som skulle vara av intresse har jag utfört en pilotanalys på en version av vardera artikel i materialet: en på 2020-versionen av Artikel 1 och en på 2021 versionen av Artikel 2.

Under pilotanalysen gick jag översiktligt igenom samtliga 26 frågor i Hellspongs (2001) frågebatteri för läsbarhetsanalys med avsikten att hitta drag i texterna som skulle kunna ge upphov till läsbarhetsproblem. De områden som visade sig ha potentiella problem var disposition och struktur, hur artiklarna använder tilltal och omtal och syntaxen. Jag valde därför att gå vidare med dessa infallsvinklar i analysen. Här bör också nämnas att pilotanalysen även visade att det finns vissa problem med artiklarnas grafiska form,

framförallt gällande hur de olika rubriknivåerna ser ut och används. Detta kommer dock av utrymmesskäl inte att behandlas vidare i denna uppsats.

4.1.1 Disposition

Strukturen är enligt Lagerholm (2008:222) helt avgörande för hur vi förstår en text. Om en text har en otydlig och ogenomtänkt struktur blir den alltid svår att förstå oavsett hur välskrivet språket är i övrigt (Lagerholm 2008:145).

Hellspong (2001:88–89) tar upp flera infallsvinklar som har med disposition och struktur att göra i sin läsbarhetsanalysmodell. En av dessa är huruvida innehållet är välvalt och välordnat med tanke på målgruppen och läsmålet. En annan är om innehållsmängden och innehållskoncentrationen kan vålla problem för läsaren. Även Lagerholm (2008:216) tar upp mängd och koncentration som en faktor med stor betydelse för begripligheten. Slutligen tar Hellspong (2001:89) också upp själva innehållsstrukturen som en analysinfallsvinkel. Här rör det sig om att undersöka saker som om relationerna mellan textens delar är krångliga, och om det finns tillräckligt med anvisningar till läsaren såsom metatexter, hänvisningar eller sammanfattningar.

Avslutningsvis ska jag nämna och förklara tre dispositionsprinciper som tas upp i uppsatsens resultat och analyskapitel. *Emfatisk disposition* innebär att innehållet sorteras och ordnas utefter vad som anses vara viktigast (Hellspong & Ledin 1997:100). Det vanligaste är att texten inleds med det viktigaste först och avslutas med det minst viktiga, men även det motsatta, det vill säga att texten inleds med det minst viktiga och avslutas med det viktigaste, förekommer. *Tematisk disposition* innebär att innehållet ordnas utefter textens teman (Hellspong & Ledin 1997:99). De olika temana kan sedan i sin tur sorteras på ett antal olika sätt, till exempel emfatiskt, från generellt till specifikt, etcetera. *Temporal disposition* innebär att innehållet sorteras och ordnas utefter ett händelseförlopp (Hellspong & Ledin 1997:98).

4.1.2 Tilltal och omtal

Hellspong (2001) tar inte specifikt upp tilltal och omtal i sin läsbarhetsanalysmodell, men däremot finns textens sociala ram som en infallsvinkel i frågebatteriet. Tilltal och omtal tillhör textens ram (Hellspong & Ledin 1997:172), och området faller därför inom omfånget för en läsbarhetsanalys. Det finns dessutom en uppsjö av klarspråksråd och dylikt som bland annat uppmanar skribenter till att använda direkt tilltal eller omnämna sändaren som *vi*. Se

exempelvis Lundin och Wedins (2009:51–54) *Klarspråk i socialtjänsten* och Klarspråkstestet (Språkrådet u.å) för exempel på detta. Det är därför intressant att granska hur tilltalet och omtalet i artiklarna ser ut, och hur detta påverkar deras läsbarhet.

Ramen kan något förenklat kallas för textens inre värld, och är en del av den interpersonella strukturen, det vill säga det mönster som texten själv ritar upp för sitt samspel med läsaren (Hellspong & Ledin 1997:158). Till textens yttre värld hör dess verkliga sändare och mottagare, men till den inre världen hör istället olika text-jag och text-du. Text-jaget och text-du:et utgörs ofta av den inskrivna sändaren respektive den förutsatta mottagaren, men det är fullt möjligt för en text att innehålla fler text-jag och text-du än så (Hellspong & Ledin 1997:172).

Direkt tilltal är ett av de många verktyg som kan användas för att konstruera ett text-du, och är enligt Hellspong och Ledin (1997:173) viktigt för att kunna placera läsaren i en lämplig mottagaroll. Ett läsartilltal behöver dock inte bara skapas genom användning av pronomen, utan kan också ske med hjälp av uppmaningar eller genom att ställa frågor som inbjuder läsaren till en slags dialog. Ytterligare ett sätt för en text att konstruera ett text-du är genom att den ställer frågor till sig själv som den sedan besvarar (Hellspong & Ledin 1997:173). Mottagaren ikläds då rollen som frågeställaren, trots att hen kanske varken hade för avsikt att ställa frågan eller att vända sig till den aktuella sändaren för att få svar på den.

Omtal berör både hur text-jaget omtalar sig själv och hur det omtalar andra. Om text-jaget omtalar sig själv som jag, vi eller i tredje person kan till exempel avslöja hur mycket sändaren vill framhäva eller dölja sig själv i texten (Hellspong & Ledin 1997:174).

Slutligen tar Hellspong (2001:89) också upp läsartilltal i form av anvisningar om hur läsaren kan använda sig av texten som ett drag som kan öka en texts läsbarhet.

4.1.3 Syntax: Meningslängd och fundament

Enligt Lagerholm (2008:220) ges syntaxen ibland för stor vikt i utredningar av läsbarhet och begriplighet. Den syntaktiska kunskapen är automatiserad, och när vi läser gör vi nästan alltid det för att tillägna oss ett innehåll, inte formen. Samtidigt menar Lagerholm (2008:220) att syntaxen kan vara helt avgörande för vår förståelse i de fall då vi inte får tillräcklig vägledning av innehållet eller sammanhanget. Eftersom en heltäckande analys av artiklarnas syntax hade tagit mycket tid och text i anspråk har jag valt att istället fokusera på två aspekter av syntaxen som gav intressanta resultat i pilotanalysen: meningslängd och fundamenten.

I Hellspongs (2001) läsbarhetsanalysmodell ingår analys av meningsstrukturen. Hellspong (2001:88) lyfter främst fram längd och komplexitet som hinder för läsbarheten,

men Lagerholm (2008:221) vill tona ned dessa faktorers betydelse. Han menar att det är enkelt att visa att långa meningar och bisatser i sig inte behöver försvåra språket. Tvärtom kan enligt Lagerholm (2008:222) en längre mening med en bisats vara mer begriplig än två korta meningar med samma innehåll eftersom sambandet mellan satserna blir mer explicit och tydligt om man kan sätta ut en bisatsinledare. Lagerholm (2008:221) menar snarare att långa meningar är ett symtom på komplexitet och försämrad begriplighet, men inte dess orsak. Han för även ett likande resonemang om bisatser där han menar det inte är bisatsers närvaro i sig som försvårar en text, utan deras längd, vilka positioner de har och deras grad av underordning.

När det kommer till fundament är det framförallt deras längd som har betydelse för begripligheten och läsbarheten. Långa fundament är kännetecken för en komplex och formell stil och förekommer främst där mycket komplicerad information ska förmedlas (Lagerholm 2009:221). Korta fundament är däremot karakteristiska för stilar som uppfattas som lediga eller talspråkliga (Lagerholm 2008:131). Att långa fundament gör en text svårare att bearbeta beror på att huvudsatsens finita verb är vägledande för hur vi tolkar resten av meningen (Lagerholm 2008:221). Om mottagaren måste hålla en stor mängd information i minnet innan hen når fram till det finita verbet blir det därför svårare för hen att bearbeta meningens innehåll.

I min analys av artiklarna använder jag mig av mått på genomsnittlig meningslängd och genomsnittlig fundamentlängd. Det finns inga exakta siffror på hur många ord lång en mening eller ett fundament bör vara för att vara så läsbart och begripligt som möjligt. Däremot finns det olika genomsnitt som kan vara illustrativa att jämföra artiklarna med. Ett sådant genomsnitt anges av Melin (2009:50), som menar att den svenska normalmeningen är 15 ord lång. Mer specifika siffor om den genomsnittliga meningslängden i olika genrer finns att tillgå i Lagerholm (2008:248). Genomsnitten återges i tabell 1. Här bör dock noteras att Lagerholms siffror är baserade på texter från 70- och 90-talet och de ger därför sannolikt inte en helt representativ bild av hur förhållandena ser ut i dagsläget.

Tabell 1. Genomsnittlig meningslängd

Genre	**Värde**
Broschyr	12,6 ord
Tidning	13,1 ord
Lärobok	14,5 ord
Vetenskap	16,6 ord
Debattext	19,0 ord

Lagerholm (2008:148)

Genomsnittslängden på fundament i brukstexter är enligt Westman (1974, se Lagerholm 2008:132) 3,1 ord per fundament.

Även Melin (2009:50) anger tre ord som normallängden på fundament i svenskan.

4.2 Läsbarhetsundersökning

Hellspong (2001:86) menar att den som vill pröva de antaganden man gör under en läsbarhetsanalys även måste göra praktiska försök på de texter man analyserar. Jag har därför satt ihop en mindre undersökning med syftet att studera hur lätt eller svårt människor upplever att det är att hitta specifik information i 1177 Vårdguidens webbtexter. För att kunna undersöka detta har jag konstruerat ett test i vilket undersökningsdeltagarna fick två olika läsmål tilldelade sig som de sedan skulle uppfylla genom att läsa en version av Artikel 1 och en version av Artikel 2. Testet kan läsas i sin helhet i bilaga 1. Under arbetet med testet och den uppföljande intervjun har jag utgått från de instruktioner om hur man planerar, genomför och rapporterar en undersökning som finns i Patel och Davidsons bok *Forskningsmetodikens grunder* (2019).

Testet bestod av två frågor, en som gick att besvara genom att läsa Artikel 1 och en som gick att besvara genom att läsa Artikel 2. I frågorna beskrevs först ett scenario som deltagarna ombads att föreställa sig, och sedan följde ett förtydligande om vad de ville få svar på genom att läsa artikeln de fick länkade till sig i anslutning till frågan. Frågorna löd som följer:

> **Fråga för Artikel 1:** Du undrar om det stämmer att covid-19 kan smitta genom att du tar på en yta där viruset finns, till exempel ett dörrhandtag. *Frågan du vill besvara är alltså:* Kan covid-19 smitta genom att jag tar på en yta där viruset finns?
>
> **Fråga för Artikel 2:** Tänk dig att du har blivit sjuk i covid-19. Du bor med en rumskamrat, och ni vill båda försöka undvika att hen blir smittad av dig. Din rumskamrat är redan vaccinerad, men du undrar om det finns andra saker ni kan göra för att minska risken att du smittar hen. *Frågan du vill besvara är alltså:* Vad kan jag och min rumskamrat göra för att minska risken att hen blir sjuk?

Utformningen av frågorna styrdes i huvudsak av två förutsättningar. Dels behövde samtliga versioner av vardera artikel innehålla information som svarade på frågan, vilket begränsade antalet möjliga frågor kraftigt eftersom informationen i artiklarna förändras över tid. Dels behövde informationen som svarade på frågan finnas en bit in i artikeln, eftersom deltagarna då skulle bli tvungna att navigera i och bekanta sig med den.

Under själva utförandet fick deltagarna först läsa en instruktion om hur testet skulle gå till. De hade sedan 20 minuter på sig att besvara frågorna. Jag var närvarande vid alla testtillfällen utom två för att kunna svara på eventuella frågor, men lämnade rummet under

den tid då deltagarna utförde testet. Vid de två testtillfällena då jag inte var fysiskt närvarande genomfördes introduktionen av testet och de uppföljande intervjuerna via telefon, och deltagarna fick instruktioner om att de kunde ringa tillbaka till mig om de hade några frågor.

Efter att deltagarna genomfört testet höll jag en kort kvalitativ intervju med dem. Intervjuerna hade en relativt hög grad av vad Patel och Davison (2019:98) kallar standardisering, eftersom jag ställde samma frågor i samma ordning till alla deltagare. Däremot siktade jag på att hålla en låg grad av vad Patel och Davison (2019:98) kallar strukturering, eftersom jag ville ge deltagarna mycket svarsutrymme och styra deras svar så lite som möjligt. Jag registrerade deltagarnas svar genom att anteckna och har inte genomfört några inspelningar. Intervjufrågorna finns att läsa i bilaga 2.

Totalt sex personer deltog i undersökningen. Det betyder att jag har kunnat testa varje version av Artikel 1 och Artikel 2 på två deltagare. Den exakta fördelningen av vilka deltagare som har fått läsa vilken version av vilken artikel redovisas i tabell 2.

Tabell 2. Fördelningen av artikelversioner mellan undersökningsdeltagarna

Deltagargrupper	**Artikelversionerna**	
	Artikel 1	***Artikel 2***
Deltagare 1 och 2 har läst	2020	2021
Deltagare 3 och 4 har läst	2021	2022
Deltagare 5 och 6 har läst	2022	2020

Urvalet av deltagare beskrivs mest rättvist som ett bekvämlighetsurval, vilket Patel och Davidson (2019:141) beskriver som ett urval bestående av de personer som finns tillgängliga för forskaren och innebär att resultaten inte kan generaliseras. Mitt enda urvalskriterium var att deltagarna måste ha svenska som sitt förstaspråk. De resultat som jag kommer att redovisa i avsnitt 5.3 består dels av huruvida deltagarna har svarat rätt på frågorna och lyckats hitta den korrekta informationen i texterna de fick tilldelade sig, dels av de svar de gav i intervjun.

För att försäkra mig om att undersökningen genomfördes på ett etiskt sätt har jag förhållit mig till Vetenskapsrådets fyra övergripande etikkrav som de återges i Patel och Davidson (2019:84–86). För att uppfylla informationskravet har jag på testets introduktionssida informerat deltagarna om undersökningens syfte och att den ska användas som en del av mitt kandidatarbete. Jag uppfyllde samtyckeskravet genom att verbalt be deltagarna om deras samtyckte till att delta i undersökningen, och genom att på testets introduktionssida informera dem om att de närsomhelst kunde avbryta sin medverkan i enkäten. Eftersom jag inte har samlat in några uppgifter om deltagarna är även

konfidentialitetskravet uppfyllt. Jag har inte heller några planer eller avsikter att använda undersökningsresultaten till något annat än forskningsändamål.

5. Resultat och Analys

I detta avsnitt presenteras läsbarhetsanalysen och dess resultat samt resultaten från läsbarhetsundersökningen och de uppföljande intervjuerna. Artiklarna analyseras först var för sig, och avsnittet avslutas därefter med en samlad redogörelse för undersökningsresultaten.

Innan analysen påbörjas ska jag dock definiera hur jag använder termerna *avsnitt*, *delavsnitt* och *stycke*. Med *avsnitt* menar jag allt innehåll i de delar av artiklarna som inleds med en röd underrubrik, fram till nästa röda rubrik. Med *delavsnitt* menar jag de delar av texten som inleds med de svarta underordnade underrubrikerna. När jag använder termen *stycke* syftar jag på dess gängse betydelse, det vill säga en sammanhängande bit text som börjar på en ny rad. Indelningen illustreras i figur 1.

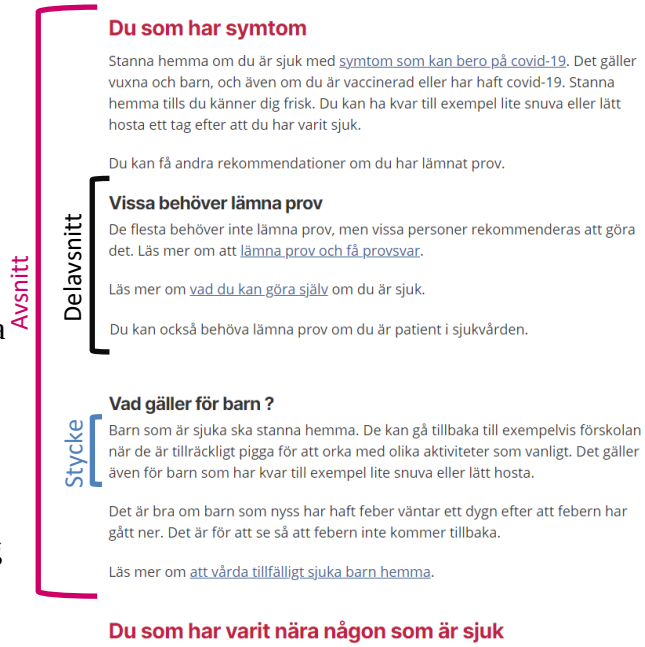

Figur 1. Avsnitt, delavsnitt och stycke i 1177 Vårdguidens artiklar

5.1 Läsbarhetsanalys av Artikel 1

I detta avsnitt analyseras Artikel 1, som är en beskrivande och instruerande artikel som innehåller generell information om sjukdomen covid-19 och hur den behandlas. Först analyseras dispositionen och strukturen i artikelns olika versioner. Sedan följer en analys av hur tilltal och omtal används och förändras över tid, som i sin tur följs av en analys av syntaxen och hur den skiljer sig åt mellan de olika versionerna av artikeln. Avsnittet avslutas med en sammanfattning av analysen och dess resultat.

5.1.1 Dispositionsanalys

2020-versionen av artikeln är indelad i 11 avsnitt, varav vissa också innehåller flera delavsnitt. Eftersom en av Vårdguidens språkliga riktlinjer är att deras texter ska vara emfatiskt dispositionerade går det att anta att även denna artikel följer den dispositionsprincipen. I den första fjärdedelen av texten fungerar detta i stort sett felfritt. Saker som att det råder ett besöksförbud, att planerad vård kan ställas in, vad symtomen på covid-19 är och när och var man ska söka vård för sjukdomen är alla exempel på viktig

information som måste nå ut till allmänheten och som många sannolikt letar efter. I de resterande tre fjärdedelarna av texten där det inte är lika självklart vilken information som är viktigast ger den emfatiska dispositionen dock upphov till potentiella läsbarhetsproblem.

Ett av problemen är att det inte finns någon övergripande logik i hur de nio kvarstående avsnitten har ordnats. Det finns ett parti där avsnitten bygger vidare på varandra på ett sammanhängande sätt. Avsnitten *Undersökning och utredning, Behandling* och *Hur mår jag efteråt?* kommer i följd efter varandra, och det skapas därför en slags temporal disposition som leder läsaren genom diagnostisering, behandling och återhämtning. I resten av texten saknas dock denna logik. Ett avsnitt om hur viruset smittar följs exempelvis av ett avsnitt om hur länge man ska stanna hemma om man är sjuk, som i sin tur följs av ett avsnitt om hur man kan undvika att bli sjuk. Det är dock diskutabelt hur mycket detta faktiskt försämrar begripligheten, eftersom en läsare sannolikt inte kommer att läsa artikeln från början till slut utan skumläsa och skanna efter de delar som är av intresse för hen.

Mer problematiskt är att vissa underrubriker har placerats i avsnitt där de tillsynes inte hör hemma. Information om att tandvården endast erbjuder akut tandvård har exempelvis placerats i avsnittet *Undersökning och utredning*, trots att det hade passat in bättre i textens inledande avsnitt tillsammans med informationen om inställningen av planerad vård.

I stora drag är dispositionen i versionen från 2021 den samma som i versionen från 2020. De båda texterna delar därför även samma styrkor och svagheter gällande dispositionen. Det har dock skett fyra större förändringar. Den första är att det har tillkommit information om provtagning för covid-19 i ingressen och i avsnittet *Utredning och behandling*. Den andra är att informationen om besöksförbudet i vården har fått ett eget avsnitt och flyttats ned något i texten. Detta beror förmodligen på att besöksförbudet vid det här laget inte längre var en ny företeelse, eftersom det då hade varit i kraft i drygt ett års tid. Den tredje större förändringen är att avsnitten *Hur längre ska jag vänta innan jag kan träffa andra* och *Hur kan jag undvika att få covid-19?* inte längre finns med i texten. Informationen som fanns i de avsnitten har istället flyttats till en annan artikel som läsarna hänvisas till i avsnittet *Så smittar covid-19*. Den sista förändringen är att ett nytt avsnitt har tillkommit i slutet av texten. Avsnittet har titeln *När är jag skyddad mot covid-19?*, och beskriver vilket skydd man kan förvänta sig ha mot viruset om man redan har haft sjukdomen eller är vaccinerad.

Även i texten från 2021 finns det delavsnitt som har placerats i avsnitt där de inte passar in. Delavsnitten *Berätta för vården om du varit utomlands* och *Viktigt med vård om du behöver* har båda placerats i avsnittet *Du får inte besöka någon i vården*, ett avsnitt som

handlar om besöksförbudet och inte har något att göra med hur man ska agera efter en utomlandsresa eller när man själv bör söka vård.

Dispositionen i versionen av artikeln från 2022 är även den i stora drag lik sin föregångare från 2021. Några avsnitt har dock tillkommit och några har försvunnit. De avsnitt som tagits bort är *Du får inte besöka någon i vården* och *När är jag skyddad mot covid-19?*. Det förstnämnda är borttaget eftersom det heltäckande besöksförbudet i vården var hävt vid det här laget (Sveriges radio 2021), men det finns inget tydligt skäl till varför det sistnämnda har tagits bort. De avsnitt som har tillkommit är *Vad ska jag göra om jag får symtom?* som är placerad tidigt i texten direkt efter avsnittet *Symtom,* och *Kan jag få covid-19 igen?* som är placerad i mitten av texten efter avsnittet *Så smittar covid-19.* Dessa nya tillskott och deras tidiga placeringar i texten fungerar väl, eftersom de innehåller information som svarar på frågor som många läsare sannolikt har.

Ytterligare en förändring är att 2022-versionen innehåller färre underrubriker och delavsnitt än de två tidigare upplagorna, vilket förefaller naturligt eftersom den är 1000 respektive 800 ord kortare än sina förlagor. Ett illustrerande exempel är avsnittet *Undersökning och utredning,* som hade åtta underrubriker 2020, två 2021 och inga alls 2022. Det finns inte heller några exempel på malplacerade underrubriker i 2022-texten som det gjorde i de tidigare versionerna.

5.1.2 Tilltal och omtal

Hur tilltal och omtal brukas i Artikel 1 är relativt konsekvent under den undersökta perioden, eftersom i stort sett samma drag och strategier används i alla tre texter. Det som skiljer dem åt är snarare hur ofta och mycket dessa drag och strategier utnyttjas.

I samtliga versioner av artikeln är text-jaget frånvarande. Den verkliga sändaren, Vårdguiden, benämner aldrig sig själv som *jag* eller *vi*, utan omtalar sig själv i tredje person. Detsamma gäller för andra relaterade verksamheter som också hade kunnat benämnas som *vi*, som exempelvis Region Skåne eller den svenska sjukvården i sin helhet. Det finns alltså inget tydligt text-jag som tilltalar läsaren i någon version av artikeln. Det är dock tveksamt att detta försämrar textens begriplighet om man har dess kontext i åtanke. Läsaren är med all sannolikhet medveten om att hen läser artikeln på 1177.se och att det därmed är Vårdguiden som är sändaren.

Ytterligare ett gemensamt drag för alla tre versioner av artikeln är att de flitigt använder sig av direkt tilltal, både i form av ett högt antal imperativer och i form av pronomenet *du*.

Det vanligaste är att endast ordet *du* används utan några vidare bestämningar. I samtliga versioner finns dock flera fall då du:et byggs ut med en relativsats. Se bland annat exempel 1, 2 och 3:

(1) Du som har symtom och bor med andra
(2) Du som har fått ett provsvar som visar att du har covid-19
(3) Du som har allmänna frågor om covid-19

Detta mer specificerade direkta tilltal används sannolikt för att peka ut olika läsare för att visa att det som följer är relevant information för dem. Detta är speciellt troligt eftersom flera av dessa utbyggda du-tilltal används som rubriker. Konceptuellt är det inget fel på detta grepp ur ett läsbarhetsperspektiv, men sättet det används på i artikeln blir stundtals problematiskt. 2020-versionen av artikeln innehåller totalt 12 du-som-nominalfraser, 2021-versionen innehåller 13 och 2022-versionen innehåller 11 stycken. Detta innebär att texterna innehåller ett relativt stort antal olika text-du, eftersom flera av de egenskaper som anges i de ibland mycket långa relativsatserna inte går att förena med varandra. Resultatet av detta är att ett grepp som har stor potential till att underlätta läsning och navigation av artikeln istället stundtals ger ett något rörigt intryck där flera olika distinkta läsare i olika situationer och med olika egenskaper alla kallas för *du*. Du-som-tilltalen fungerar något bättre i 2022-versionen av artikeln än i dess förlagor. Det bero dels på att det helt enkelt finns färre av dem, dels på att texten anger vem den riktar sig till i en metatext i början av artikeln: *Den här texten gäller dig som är sjuk.*

I samtliga versioner av artikeln finns det också exempel på att man använder konditionala bisatser för att precisisa vilka läsare informationen berör istället för att använda ett du-som-tilltal, som i exempel 4 och 5:

(4) Skyddet kan vara lägre än för andra om du har ett nedsatt immunförsvar.
(5) Om du behöver söka vård ska du berätta för vårdpersonalen att du nyligen har varit utomlands.

Artikeln innehåller inte bara många text-du, den innehåller också ett slags läsar-jag. Jaget används endast i rubriker i form av frågor eller i hyperlänkar till andra artiklar eller avsnitt. Exempel 6 och 7 är exempelvis hämtade från rubriker:

(6) När och var ska jag söka vård?
(7) När är jag smittsam?

Att artikeln benämner mottagaren som både ett *du* och ett *jag* hade potentiellt kunnat bli förvirrande. Men eftersom läsar-jaget aldrig används i påståendesatser eller i själva brödtexten blir det inte så.

Ett sista omtal som är värt att ta upp är hur artikeln använder *en del*, *de* och andra närliggande uttryck. Exempel 8, 9, 10 och 11 är bara några av de tillstånd och händelseförlopp som tillskrivs *en del*, *några* eller *många:*

(8) En del blir allvarligt sjuka
(9) En del blir plötsligt sämre
(10) Några får hudutslag
(11) Många känner sig mycket trötta

Det förefaller som att man vill undvika att ta upp text-du:et när de värre konsekvenserna av covid-19 kommer på tal. Att man har valt att tillskriva andra personer än text-du:et de värsta utfallen kan möjligtvis bero på att man vill försöka undvika att skapa oro hos läsaren. Resultatet av detta blir också att text-du:et konstrueras som en person som bara blir lindrigt sjuk om hen smittas av viruset. Samma tendens går också att se i en starkare variant i det stycke där artikeln beskriver det faktum att covid-19 kan leda till dödsfall. Stycket återges i exempel 12:

(12) Ibland går det inte att bli frisk. Då handlar vården om att lindra symtom och att ge god omvårdnad i livets slutskede. Det kallas palliativ vård.

Här omtalas de människor som är inblandade i skeendet inte alls, utan fokus läggs istället på själva vården.

5.1.3 Syntax: Meningslängd och fundament

Antal ord, meningar och den genomsnittliga meningslängden i samtliga versioner av Artikel 1 redovisas i tabell 3.

Tabell 3. Meningslängd – Artikel 1

Version av artikeln	Antal ord	Antal meningar	Genomsnittlig meningslängd
2020	2831	257	11 ord
2021	2636	242	10,9 ord
2022	1849	179	10,3

Som tidigare nämnts anger Melin (2009:50) 15 ord som normallängden på en svensk mening. Bland de genrer Lagerholm (2008:248) anger siffor för är broschyr och tidningstext de med lägst genomsnittlig meningslängd på 12,6 respektive 13,1 ord. Jämförelsevis har alltså samtliga versioner av Artikel 1 en mycket låg genomsnittlig meningslängd på runt 11 ord. Meningarna blir dessutom något kortare med tidens gång, men förändringen är så pass liten att den inte orsakar någon markant skillnad i läsningen av texterna. Den genomsnittliga meningsländgen faller heller aldrig under den gräns på 9 ord efter vilken Platzack (1973:122) kunde konstatera att läsbarheten försämras.

Det finns exempel på passager i alla tre versioner av artikeln där många korta meningar följer efter varandra på ett sätt som leder till att läsningen blir stakande, som i exempel 13:

(13) Det är viktigt att du stannar hemma om du har symtom. Det är för att undvika att fler smittas. Undvik att träffa andra än dem du bor med. Det gäller även om symtomen bara är lindriga. Läs mer i kapitlet Så smittar covid-19.

Överlag ger dock den korta meningslängden inte upphov till några större begriplighets- eller läsbarhetsproblem, kanske eftersom man har lyckats skapa variation i längden genom att varva relativt korta meningar med mycket korta meningar. Effekten kan ses demonstrerad i exempel 14, där meningarna är 15, 7, 4 och 11 ord långa.

(14) Vid covid-19 får de flesta lättare symtom som går över av sig själv [sic!] ganska snabbt. För en del tar det längre tid. Det kallas ibland postcovid. Det finns mycket du själv kan göra för att återhämta dig.

Ett annat problem som kan uppstå i texter med många korta meningar är svag textbindning. Lagerholm (2008:222) påpekar exempelvis att en längre mening med en bisats kan vara mer begriplig än två korta meningar med samma innehåll. Detta beror på att sambandet mellan satserna blir mer explicit och tydligt om man sätter ut en bisatsinledare. Ingen version av Artikel 1 har dock detta problem, dels eftersom den slutledning läsaren själv måste göra är relativt enkel och självklar, dels eftersom man har lyckats skapa tydliga samband i texten på andra sätt.

Antal fundament, det totala antalet ord i fundamenten och den genomsnittliga fundamentlängden i alla versioner av Artikel 1 redovisas i tabell 5.

Tabell 5. Fundamentlängd – Artikel 1

Version av artikeln	Antal fundament	Totala antalet ord i fundamenten	Genomsnittlig fundamentlängd
2020	181	346	1,9 ord
2021	174	388	2,6 ord
2022	128	271	2,1 ord

Även när det kommer till fundamenten är samtliga versioner av Artikel 1 mycket lika. De har alla en genomsnittlig fundamentlängd på cirka två ord, och den överlägset vanligaste fundamentlängden är ett ord (se bilaga 3 för mer detaljerade tabeller över fördelningen av fundamentlängd i varje text). Majoriteten av de kvarvarande fundamenten är två, tre eller fyra ord långa. Det finns exempel på mycket långa fundament på över tio ord i alla versionerna, men de är få till antalet. Det längsta fundamentet i både 2020-versionen och 2021-versionen är en 16 ord lång konditional bisats som anges i exempel 15. Fundamentet är understruket:

(15) Om 1177 Vårdguiden på telefon eller vårdcentralen bedömer att du behöver undersökas vid misstanke om covid-19 kan en sjukresa bokas till dig vid behov.

I övrigt utgörs dock majoriteten av de långa fundamenten i samtliga versioner av Artikel 1 av de du-som-tilltal som diskuterades i avsnitt 5.1.2, som i exempel 16 och 17:

(16) Du som är närstående till någon som har covid-19 behöver bara stanna hemma om du själv känner dig sjuk med symtom på covid-19.

(17) Du som är förälder eller vårdnadshavare och inte har symtom på luftvägsinfektion, får följa med ditt barn på bokat besök och besöka ditt barn som är inlagd för vård.

5.1.4 Sammanfattning av analysen

Artikel 1 är emfatiskt disponerad, vilket överlag fungerar bra. I versionerna från 2020 och 2021 är ordningen på artikelns avsnitt dock inte helt logisk mot mitten och slutet, och några av delavsnitten i texterna är placerade i avsnitt där de inte passar in. Dispositionen i 2022-versionen av artikeln har inte dessa problem.

Det finns inga större skillnader i hur tilltal och omtal brukas i de olika versionerna av Artikel 1. Artikeln innehåller inget utsatt text-jag, men däremot används direkt tilltal rikligt i form av imperativer och pronomenet *du*. I rubriker som består av frågor finns det även ett läsar-jag. Artikeln bygger ibland ut du-tilltalet med relativsatser som pekar ut specifika läsare i olika situationer och med olika egenskaper, vilket gör att artikeln innehåller flera olika text-

du. Ibland används istället konditionala bisatser för att tala om vilka läsare informationen är relevant för. När artikeln behöver beskriva de värre konsekvenserna av covid-19 föredrar den att inte använda du-tilltal och utnyttjar istället generiska referenter eller passiva konstruktioner.

Både menings- och fundamentlängden i samtliga versioner av artikeln är mycket korta. Meningarna blir något kortare med tiden, men inte så pass mycket att skillnaderna är framträdande. Den korta meningslängden leder ibland till att läsningen blir stakande, men ger överlag inte upphov till begriplighetsproblem. Samtliga versioner av artikeln präglas av högertunga meningar, men det finns exempel på mycket långa fundament. Dessa utgörs främst av utbyggda nominalfraser, men det finns även exempel på att långa adverbial tar plats i fundamentet.

5.2 Läsbarhetsanalys av Artikel 2

I detta avsnitt analyseras Artikel 2, som är en huvudsakligen instruerande text som beskriver hur man ska göra för att minska smittspridningen och följa FHM:s allmänna råd och rekommendationer. Upplägget är det samma som för Artikel 1 med separata analyser av disposition, tilltal och omtal och syntaxen och en avslutande sammanfattning.

5.2.1 Dispositionsanalys

Jag har även i analysen av Artikel 2 utgått från att texten är emfatiskt disponerad eftersom det är en av Vårdguidens språkliga riktlinjer. 2020-versionen av artikeln har titeln *Hur kan jag undvika att få covid-19*? och är indelad i sju avsnitt. Den emfatiska dispositionen fungerar väl i förhållande till textens syfte och avsnitten kommer i en logisk följd. Direkt under huvudtiteln finns en ingress och en läshänvisning om att läsaren kan hitta mer specifik information om råd och restriktioner i texten *Covid-19 – coronavirus.* Efter detta följer avsnittet *Vad kan jag göra själv?* som innehåller exempel på åtgärder man kan vidta för att undvika att bli sjuk. Ett anmärkningsvärt drag i 2020-versionen är att den tillsynes innehåller två olika avsnitt som innehåller samma information. Både avsnittet *Ansök om ersättning om du inte kan arbeta* och avsnittet *En del har rätt till ersättning* informerar om att man kan ansöka om ersättning om man inte kan arbeta på grund av en ökad risk att bli allvarligt sjuk av covid-19. Det förstnämnda är längre och kommer tidigt i texten, medan det sistnämnda är kortare och finns mot slutet av texten. Resterande avsnitt informerar om vilka grupper som har en ökad risk att bli allvarligt sjuka av covid-19, eller ger tips och information om hur man

kan ta hand om sig själv och var man kan söka stöd om man exempelvis känner sig ensam eller mår psykiskt dåligt.

2020-versionen innehåller bara ett delavsnitt: *Umgås på avstånd*. Men precis som var fallet med vissa delavsnitt i Artikel 1, är det placerad i ett avsnitt där den inte passar in. Delavsnittet, som beskriver hur och under vilka omständigheter man kan träffa andra människor, är placerat under rubriken *Ansök om ersättning om du inte kan arbeta*, ett avsnitt som alltså är helt orelaterat till vad delavsnittet handlar om.

Versionen från 2021 har titeln *Minska risken att du och andra får covid-19* och är indelad i tio avsnitt. En viktig skillnad att peka ut med 2021-texten är att den med sina 2267 ord är avsevärt längre än sin föregångare från 2020, som endast var 547 ord lång. Texten inleds med en ingress som sammanfattar de viktigaste råden om hur man undviker att sprida smittan samt ett kort stycke om att man ska följa myndigheternas råd och rekommendationer. Sedan följer ett kort avsnitt som förtydligar att råden och rekommendationerna även gäller de som har haft covid-19 eller är vaccinerade, men att det samtidigt finns vissa undantag och lättnader för desamma. Vidare följer tre avsnitt som alla handlar om råd, regler och restriktioner och hur man ska förhålla sig till dem.

Textens sjätte avsnitt är dess längsta, och har titeln *När ska jag stanna hemma?*. Avsnittet är indelat i 15 delavsnitt, och informerar och instruerar om när personer i olika åldrar och situationer ska stanna hemma. Åtta av textens delavsnittsrubriker består av samordnade och utbyggda nominalfraser som med undantag för en rubrik är skrivna utefter mönstret *vuxna och barn som [egenskap]*. Här uppstår ett potentiellt läsbarhetsproblem, eftersom de beskrivna rubrikerna i flera fall är snarlika och lätta att förväxla. De två rubrikerna *Vuxna och barn som bor med någon som har symtom eller väntar på provsvar* och *Vuxna och barn som bor med någon som har covid-19* är exempelvis mycket lika både till formen och gällande vilken situation de beskriver. Detta problem diskuteras ytterligare i avsnitt 5.2.2.

Ytterligare ett problem med delavsnitten i *När ska jag stanna hemma?* är att informationen i dem inte är emfatiskt disponerad ur ett mottagarperspektiv. Flera av del-avsnitten inleds med uppmaningar och information om att man kan behöva lämna prov för covid-19, istället för att börja med att svara på frågan när ska jag stanna hemma. Ett möjligt skäl till detta är att man ur sändarsynpunkt anser att det är viktigare att läsaren vet om och när de ska lämna ett prov. För läsaren är det dock sannolikt viktigare att veta om man måste stanna hemma eller inte, eftersom det innebär att man kanske exempelvis måste sjukskriva sig eller kontakta sitt barns skola.

Textens resterande avsnitt är i huvudsak överföringar från 2020-verisionen om exempelvis smittbärarpenning och vart man kan vända sig om man känner sig orolig och mår dåligt. Deras placering sent i texten förefaller motiverad med den emfatiska dispositions-principen i åtanke.

2022-versionen av artikeln är den kortaste med sina 450 ord och fyra avsnitt. Artikeln inleds med en ingress som förmedlar textens viktigaste poäng och huvudbudskap: *Stanna hemma om du är sjuk med symtom som kan bero på covid-19. Det gäller alla vuxna och barn.* De tre övriga avsnitten har rubrikerna *Du som har symtom, Du som har varit nära någon som är sjuk* och *Minska risken för sjukdom*. Den emfatiska dispositionen fungerar mycket väl och är anpassad utefter vad mottagaren kan tänkas tycka är viktigast. Texten innehåller även totalt tre delavsnitt som alla är placerade i rimliga avsnitt.

5.2.2 Tilltal och omtal

Tilltalet och omtalet fungerar väl i både 2020- och 2022-versionen av Artikel 2. Många av de drag som finns i texterna är desamma som i Artikel 1, och jag kommer därför bara att nämna dem och hänvisa till avsnitt 5.1.2 för en mer djupgående diskussion om deras betydelse för läsbarheten. Båda versionerna saknar ett text-jag och använder sig av direkt tilltal i form av du och imperativer. Det finns ett antal du-som-tilltal i texterna, men de är så få att de inte orsakar samma problem som de gjorde i Artikel 1. Man har kunnat undgå att använda lika många du-som-tilltal i de båda artikelversionerna genom att istället mer frekvent använda två alternativa sätt att peka ut specifika läsare på. Det första sättet är att formulera meningen med en konditional bisats istället för att använda en lång nominalfras, som i exempel 18. Det andra sättet är att ställa frågor till läsaren som fungerar som en slags läshänvisning. Se exempel 19.

(18) Du kan också behöva lämna prov om du är i patient i sjukvården.
(19) Har du tagit ett snabbtest och funderar över resultatet?

I 2020-versionen finns det ett läsar-jag i rubriker och länkar bestående av frågor. I 2022-versionen finns det däremot inget läsar-jag i texten.

Versionen av artikeln från 2021 har flera potentiella läsbarhetsproblem gällande tilltal och omtal. Ett av dem är det tidigare diskuterade problemet med du-som-tilltalet och hur det fyller texten med flera olika text-du vilket ger ett rörigt intryck eftersom flera olika distinkta läsare i olika situationer och med olika egenskaper alla kallas för *du*. Det finns 16 du-som-tilltal i 2021-versionen av Artikel 2 vilket är det högsta antalet av alla undersökta texter.

Ett unikt problem för 2021-versionen är ett återkommande sätt de omtalar läsaren på. Omtalet förekommer främst i rubriker och är formulerat utefter mönstret *vuxna och barn som [relativsats]*, som i exempel 20, 21, 22 och 23:

(20) Vuxna och unga i gymnasieåldern som inte har lämnat prov
(21) Vuxna och barn som bor med någon som har symtom eller väntar på provsvar
(22) Vuxna och barn som bor med någon som har covid-19
(23) Vuxna och barn som blir sjuka igen

Det huvudsakliga problemet med omtalet är att de olika versionerna av det är snarlika. När läsaren kommer till avsnittet *När ska jag stanna hemma?* där majoriteten av omtalen finns möts hen av en lång rad underrubriker som inleds på samma sätt och ser grafiskt lika ut. Dessutom är några av de situationer som beskrivs i omtalens relativsatser mycket närliggande eller till och med överlappande. Jämför exempelvis relativsatserna i exempel 21 och 22. Den sammanlagda effekten av detta blir att läsaren måste försöka leta reda på det avsnitt som bäst beskriver hens situation i en lång lista med snarlika underrubriker som består av nominal-fraser med ibland relativt komplexa strukturer med flera bisatsnivåer.

Det är också diskutabelt varför man har valt att skriva ut omtalet som *vuxna och barn* även i de fall när de man egentligen syftar på är *alla.* Förmodligen beror det på att det vid tiden då texten fanns på 1177.se i vissa fall fanns skillnader mellan under vilka omständigheter barn, ungdomar och vuxna skulle stanna hemma. I flera av delavsnitten i fråga görs det dock ingen skillnad på hur barn och vuxna ska agera, och därför hade det potentiellt räckt att peka ut att råden och rekommendationerna även gäller barn i brödtexten.

5.2.3 Syntax: Meningslängd och fundament

Antal ord, meningar och den genomsnittliga meningslängden i samtliga versioner av Artikel 2 redovisas i tabell 4.

Tabell 4. Meningslängd – Artikel 2

Version av artikeln	Antal ord	Antal meningar	Genomsnittlig meningslängd
2020	547	46	11,89 ord
2021	2267	203	11,17 ord
2022	450	47	9,57 ord

Alla versioner av Artikel 2 har en mycket kort genomsnittlig meningslängd på runt 9–12 ord, och trenden är att meningarna blir kortare med tiden. Precis som var fallet med Artikel 1 blir dock skillnaderna i läsupplevelsen inte särskilt märkbara eftersom det rör sig om en så liten förändring. 2020-versionen är möjligen något mer sammanhängande i jämförelse med 2022-versionen eftersom den innehåller något längre stycken, medan 2022-versionen istället tenderar att använda fler korta hybridstycken på en eller två meningar. 2022-versionen befinner sig också mycket nära Platzacks (1973:122) gräns på 9 ord efter vilken läsbarheten försämras. Även i Artikel 2 har man lyckats skapa variation i meningslängden genom att varva korta meningar med ännu kortare meningar, se exempelvis exempel 24:

(24) Du kan också hålla kontakten på andra sätt. Ring ett telefonsamtal. Du kan ringa videosamtal om du har en dator, en surfplatta eller en smart telefon med videouppkoppling.

De textbindningsproblem som Lagerholm (2008:222) varnar om finns inte heller i Artikel 2 eftersom man har lyckats skapa tydliga samband i texten på andra sätt än att använda bisatser.

Antal fundament, det totala antalet ord i fundamenten och den genomsnittliga fundamentlängden i alla versioner av Artikel 2 redovisas i tabell 6.

Tabell 6. *Fundamentlängd – Artikel 2*

Version av artikeln	Antal fundament	Totala antalet ord i fundamenten	Genomsnittlig fundamentlängd
2020	20	33	1,6 ord
2021	102	250	2,5 ord
2022	19	28	1,5 ord

Den låga genomsnittliga fundamentlängden vittnar om att alla tre versioner av artikeln präglas av högertyngd. Det finns dock intressanta skillnader mellan versionerna. I 2020-versionen och 2022-versionen är andelen fundament som är längre än tre ord 10 % respektive 7,2 %. I båda fallen rör det sig om två fundament som är längre i än tre ord. I 2021-versionen är samma siffra 22,7 %, med 23 fundament som är längre än tre ord. Andelen fundament som är längre än det svenska genomsnittet på cirka 3 ord är alltså mer än dubbelt så stor i 2021-versionen som i de andra varianterna. Det är dock viktigt att komma ihåg att 2021-versionen är mer än fyra gånger så lång som de andra två, vilket gör att jämförelsen inte är helt rättvisande. Men som nämnts tidigare är långa fundament ett kännetecken för en komplex och formell stil och något som främst förekommer där komplicerad information ska förmedlas (Lagerholm

2009:221). Ökningen av antalet långa fundament i 2021-versionen vittnar därför om att artikeln vid den aktuella tidpunkten hade en något högre grad av komplexitet än vid de andra undersökta datumen.

Majoriteten av de långa fundamenten i 2021-versionen utgörs av subjekt bestående av långa utbyggda nominalfraser, som i exempel 25 och 26:

(25) Barn i förskoleålder och i grundskolan som inte har lämnat prov ska stanna hemma tills något av följande gäller: […]
(26) Du som bor med någon som har symtom eller väntar på provsvar ska göra följande: […]

Majoriteten av dessa nominalfraser utgörs av du-som-tilltalen som diskuteras i avsnitt 5.1.2, 5.1.3 och 5.2.2. Det finns dock också exempel på långa adverbial i fundamentposition. Det längsta av dessa är dock endast långt eftersom även det innehåller en nominalfras med en lång relativsats. Adverbialet återges i exempel 27:

(27) För dig som besöker eller bor på till exempel ett äldreboende är det viktigt att följa de råd och rutiner som gäller där.

5.2.4. Sammanfattning av analysen

Artikel 2 är emfatiskt disponerad, vilket är en väl vald dispositionsprincip som är anpassad till textens syfte. 2020- och 2021-versionerna av artikeln har flera brister när det kommer till strukturen. I 2020-versionen finns två avsnitt som anger samma information och en underrubrik som är placerad i ett avsnitt där den inte passar in. 2021-versionen är mycket lång och innehåller flera underrubriker som är mycket lika varandra, vilket försvårar navigationen av sidan. Informationen i dessa delavsnitt är dessutom inte emfatiskt disponerad ur ett mottagarperspektiv. Dispositionen i 2022-versionen är välfungerande och välavvägd.

Tilltalet och omtalet i Artikel 2 är överlag mycket likt det i Artikel 1. Text-jaget är frånvarande, och det används mycket direkt tilltal i form av imperativer och pronomenet *du*. Det finns ett antal du-som-tilltal i 2020-versionen och 2022-versionen, men eftersom det är så få fungerar de relativt väl. Texterna använder också alternativa sätt att markera vilken information som berör vilka läsare oftare, som exempelvis konditionala bisatser och frågor ställda till läsaren. Det finns ett läsar-jag i 2020- och 2021-versionen av texten, men inte i 2022-versionen.

Hur tilltal och omtal används i 2021-versionen av artikeln kan ge upphov till flera läsbarhetsproblem. Ett av problemen rotar sig i att texten använder många du-tilltal med relativsatser som pekar ut specifika läsare i olika situationer och med olika egenskaper, vilket

gör att artikeln innehåller flera olika text-du. Ett annat problem beror på att flera under-rubriker använder snarlika läsaromtal som är lätta att förväxla och försvårar navigationen av texten.

Den genomsnittliga menings- och fundamentlängden i samtliga versioner av Artikel 2 är kort. Precis som i Artikel 1 blir meningarna något kortare med tiden, men inte så pass mycket att skillnaderna är framträdande. Samtliga versioner av texten präglas av högertunga meningar, men i 2021-versionen finns det flera exempel på mycket långa fundament på upp till 12 ord. Dessa utgörs främst av utbyggda nominalfraser, men det finns även exempel på långa adverbial i fundamentposition.

5.3 Läsbarhetsundersökning

I detta avsnitt presenteras resultaten av läsbarhetsundersökningen och den uppföljande intervjun. Jag beskriver först några generella resultat och slutsatser som gäller både Artikel 1 och Artikel 2. Efter det går jag igenom artiklarna var för sig och redovisar hur bra deltagarna har lyckats med att besvara frågorna och vad de angav att de tyckte om texterna i intervjuerna.

Alla deltagare hade lässtrategier som innebär att de skannade eller skumläste artiklarna för att hitta svaren på frågorna. Två deltagare valde att också läsa igenom hela texten för att försäkra sig om att de hade hittat rätt svar, men under intervjuerna framgick det att de sannolikt inte hade valt att göra så i en autentisk situation. Samtliga deltagare har gett intervjusvar som tyder på att rubrikerna var ett mycket viktigt verktyg för hur de navigerade och orienterade sig i texten. Flera deltagare uppskattade att det fanns punktuppställningar i texterna och en deltagare önskade att det hade funnits förklarande diagram och illustrationer i artiklarna. Flera texter fick också kritiken att de innehöll för mycket information samlad på samma sida.

5.3.1 Artikel 1

Frågan som skulle besvaras genom att läsa Artikel 1 var:

> Du undrar om det stämmer att covid-19 kan smitta genom att du tar på en yta där viruset finns, till exempel ett dörrhandtag. *Frågan du vill besvara är alltså:* Kan covid-19 smitta genom att jag tar på en yta där viruset finns?

Av de två deltagare som fick läsa 2020-versionen av Artikel 1 lyckades bara en av dem hitta rätt svar på frågan. Deltagarna hade också mycket skilda åsikter om texten. Den deltagare

som svarat fel tyckte att det inte fanns något riktigt svar på frågan i texten, medan den andra deltagaren tvärtemot tyckte att det var enkelt att hitta ett tydligt svar. Hen tyckte också att informationen var tydligt formulerad och att det gick att förstå vad som menades.

Båda deltagarna som har fått läsa 2021-versionen har hittat rätt svar på frågan. De tyckte överlag att det var lätt att hitta svaret och hade inga större klagomål på artikeln. En av deltagarna tyckte dock att artikeln innehöll för mycket information samlad på ett ställe.

Båda deltagarna som har fått läsa 2022-versionen har hittat rätt på frågan. De tyckte att det var lätt att hitta svaret eftersom det fanns en rubrik som uppenbarligen handlade om frågan.

5.3.2 Artikel 2

Frågan som skulle besvaras genom att läsa Artikel 2 var:

> Tänk dig att du har blivit sjuk i covid-19. Du bor med en rumskamrat, och ni båda vill försöka undvika att hen blir smittad av dig. Din rumskamrat är redan vaccinerad, men du undrar om det finns andra saker ni kan göra för att minska risken att du smittar hen. *Frågan du vill besvara är alltså:* Vad kan jag och min rumskamrat göra för att minska risken att hen blir sjuk?

Båda deltagarna som har fått läsa 2020-versionen har hittat rätt svar på frågan. De tyckte båda att frågan som tillhörde Artikel 2 var den svåraste att svara på, men det berodde snarare på att man behövde översätta de generella råden i texten till en specifik situation än att texterna var svåra att läsa. En av deltagarna tyckte att det saknades en tydlig rubrik som svarade på frågan, men menade samtidigt att texten hade kunnat bli rörig om det fanns för många rubriker. Hen menade också att frågan egentligen inte var svårare att besvara än den om Artikel 1, utan att det bara tog längre tid.

Ingen av de deltagare som fick läsa 2021-versionen av Artikel 2 har angett svar som innehåller alla sätt man kan minska risken att smitta någon man bor med. Det verkar som att ingen av deltagarna har hittat den del av texten där den mest relevanta informationen finns. Detta beror förmodligen på att punktlistan om vad man kan göra för att undvika att smitta andra som man bor med är placerad under underrubriken *Stanna hemma vid symtom* som finns i avsnittet *När ska jag stanna hemma?* Rubriker var ett viktigt verktyg för båda deltagarna i hur de navigerade texten, och eftersom rubrikerna i fråga inte säger något om vad man ska göra om man bor med någon som har covid-19 går det att förstå varför deltagarna inte hittade informationen. Den första deltagaren som fick läsa 2021-versionen uppgav i intervjun att hen tyckte att det var lätt att hitta svaret på frågan, men har som sagt inte hittat

den mest relevanta informationen. Den andra deltagaren tyckte däremot att det var svårt att svara på frågan eftersom det fanns så mycket information på sidan. Hen tyckte också att det var svårt att veta vad som gällde eftersom de råd och besked som finns i texten ofta har flera undantag, samtidigt som det inte framgår tydligt vad undantagen är och när de gäller. Hen gav exemplet att det kan stå att man ska stanna hemma oavsett omständigheter, men att det sedan står att det inte gäller om man är vaccinerad senare i texten.

Båda deltagarna som har fått läsa 2022-versionen av artikeln har lyckats hitta den mest relevanta informationen och svarat rätt på frågan. En av deltagarna tyckte att det var bra att det inte fanns så mycket text på sidan och att det var lätt att navigera sig fram till rätt information. Hen tyckte att innehållet kändes kärnfullt och att det var bra att så mycket av det var uppställt i punktlistor.

6. Diskussion

Syftet med den här uppsatsen var att undersöka om och i så fall hur läsbarheten i Region Skånes version av 1177 Vårdguidens covid-19-information har förändrats under pandemins gång. De forskningsfrågor som har styrt arbetet var:

- Finns det läsbarhetsproblem i de berörda webbtexterna? Om det finns läsbarhetsproblem, vad ger då upphov till dem?
- Har läsbarheten förändrats över tid och i så fall hur? Blir den bättre eller sämre under pandemins gång? Åtgärdas eventuella läsbarhetsproblem? Tillkommer det nya?

I detta avsnitt diskuterar jag varje forskningsfråga och tillhörande slutsatser för sig.

6.1 Finns det läsbarhetsproblem i de berörda webbtexterna?

Både textanalysen och läsarundersökningen har gett resultat som tyder på att det finns läsbarhetsproblem i de undersökta artiklarna. Den största källan till potentiella läsbarhetsproblem är artiklarnas struktur och disposition. Det värsta exemplet på detta är de malplacerade delavsnitten som finns i 2020- och 2021-verisionerna av båda artiklarna. Flera underrubriker i 2021-versionen av Artikel 2 är dessutom mycket lika varandra, vilket gör texten mer svårnavigerad än den hade behövt vara. I 2020- och 2021-versionen av Artikel 1 förefaller det också som att strävan efter att ordna avsnitten i emfatisk ordning har resulterat i en disposition som i vissa partier av texten är ologisk. I 2020-versionen av Artikel 2 finns också två avsnitt som anger samma information, vilket är anmärkningsvärt eftersom texten endast är 547 ord lång.

Att det finns problem med rubrikerna är extra problematiskt i förhållande till undersökningsresultaten. Alla deltagare i undersökningen hade skanning och skumläsning som åtminstone en av sina lässtrategier och uppgav att rubrikerna var ett viktigt navigationsverktyg för dem. Ett konkret exempel på att rubrikerna orsakade problem är att båda deltagarna som fick läsa 2021-versionen av Artikel 2 har missat viktig information om hur man kan undvika att smitta de man bor med om man själv har covid-19. Detta beror sannolikt på att informationen i fråga är placerad under rubriker som handlar om när man ska stanna hemma och inte vad man ska göra för att undvika att sprida smittan.

Några av dessa dispositionsproblem framstår snarare som misstag eller ogenomtänkta beslut än aktiva val från Vårdguidens sida. Andra verkar vara resultatet av försök till att göra

artiklarna enklare att förstå och navigera som har fått motsatt effekt och försämrat navigationsmöjligheterna istället. Sammantaget demonstrerar dispositionsproblemen Lagerholms (2008:222) poäng om att strukturen är helt avgörande för vår förståelse av en text. Precis som Lagerholm (2008:222) skriver, spelar det ingen roll att språket i artiklarna överlag är välskrivet och enkelt om läsarna inte kan navigera sig fram till den information de söker.

Ytterligare ett läsbarhetsproblem som grundar sig i strukturen är texternas längd och omfång. Innehållsmängd och innehållskoncentration tas upp av både Hellspong (2001:89) och Lagerholm (2008:216) som faktorer med stor betydelse för begripligheten, vilket kan ses reflekterat i undersökningsresultatet. Flera av de studerade texterna fick kritiken av deltagarna att de är för långa och innehåller för mycket information samlad på samma ställe. En läsbar text ska enligt Hellspong (2001:88) ha ett innehåll som är välvalt och välordnat med tanke på målgruppen och läsmålet, vilket flera av texterna alltså inte lyckas helt med enligt deltagarna i undersökningen.

Eftersom 1177.se ska fungera som en samlingsplats för vård- och hälsoinformation för hela Sverige är det dock ingen enkel sak att ta fram en text som varken utesluter någon eller innehåller information som är irrelevant för delar av målgruppen. Att göra artiklarna kortare genom att exkludera viss information är därför sannolikt inte en möjlighet för de redaktörer och granskare som tillsammans producerar Vårdguidens webbtexter. Däremot skulle det kunna vara ett alternativ att dela upp innehållet i flera artiklar med mer specifika mottagare. Läsbarhetsanalysen har också visat att det finns ett exempel på att Vårdguiden kortar ner Artikel 1 mellan 2020 och 2021 genom att flytta en del av informationen som fanns i artikeln till en ny text. Även denna metod har dock sina potentiella nackdelar eftersom den kan resultera i att det helt enkelt blir svårare för mottagaren att söka upp den artikel som är relevant för hen på 1177.se, istället för att det är svårt att hitta relevant information inom en specifik artikel.

Analysen och undersökningen har visat att det inte finns några förödande läsbarhetsproblem vare sig gällande tilltal och omtal eller syntaxen. Texterna är övervägande välskrivna och uppfyller Vårdguidens språkliga riktlinjer om att språket i texterna ska vara lätt att läsa, vardagligt, enkelt, konkret och tydligt. Problem och förbättringspunkter finns dock, och grundar sig huvudsakligen i samma företeelse: du-som-tilltalet. Tilltalet leder inte bara till ett antal onödiga långa fundament utan är också orsaken till det spretiga text-du:et som finns i flera av texterna.

Det man vill åstadkomma med du-som-tilltalet är som tidigare diskuterats sannolikt att peka ut olika läsare för att visa att det som följer är relevant information för dem. Det finns dock andra sätt att åstadkomma samma effekt på. Det finns till och med exempel på dessa alternativa sätt att tilltala en specifik läsare på i artiklarna: användning av konditionala bisatser och genom att ställa frågor till läsaren. Jag upprepar exempel 18 och 19:

(18) Du kan också behöva lämna prov om du är i patient i sjukvården.
(19) Har du tagit ett snabbtest och funderar över resultatet?

Exemplen hade mycket väl kunnat vara formulerade som du-som-tilltalen, och hade då lytt som följer:

Du som är patient i sjukvården kan också behöva lämna prov
Du som har tagit ett snabbtest och funderar över resultatet […]

Som demonstrerats blir meningarna mer vänstertunga och för in ytterligare ett text-du i textens ram när de är formulerade utefter du-som-mönstret. Genom att omformulera några av du-som-tilltalen till meningar med konditionala bisatser eller till orienterande frågor hade Vårdguiden alltså kunnat korta ner flera av artiklarnas långa fundament. Nedan följer ett exempel på hur exempel 2 hade kunnat skrivas om med fundamenten understrukna:

(2) <u>Du som har fått ett provsvar som visar att du har covid-19</u> ska kontakta din barnmorskemottagning
Omskrivning: <u>Du</u> ska kontakta din barnmorskemottagning om du har fått ett provsvar som visar att du har covid-19.

Att korta ned fundamenten hade också varit ett sätt för Vårdguiden att i ännu högre grad uppfylla sin språkliga riktlinje om att språket på sidan ska vara vardagligt, eftersom korta fundament enligt Lagerholm (2008:221) är kännetecken för en ledig stil. Samtidigt hade också antalet olika text-du blivit färre eftersom artiklarna hade gått ifrån att med nominal-fraser peka ut ett relativt stort antal specifika läsare till att handla om vad som gäller för dig som läser texten om du befinner dig i en specifik situation.

Varför man från Vårdguidens sida har valt att ibland sätta så mycket information i fundamentet går i mitt nuvarande läge bara att spekulera i. Det enda sättet att få veta vad som verkligen ligger bakom beslutet hade varit att intervjua redaktörerna som har arbetat med artiklarna under pandemins gång, men det har legat utanför den här uppsatsens ambitioner. Med tanke på det omfattande och hyllade klarspråksarbete som sidans redaktörer bedriver är det dock högst osannolikt att de långa fundament skulle bero på okunskap eller inkompetens.

En hypotes från min sida är att man så långt som möjligt vill använda så kallad rak ordföljd och låta subjektet stå i fundamentsposition. Detta är dock bara en spekulation eftersom det varken finns generella klarspråksråd eller regler i Vårdguidens egna språkliga riktlinjer som säger att man bör gå tillväga på detta sätt när man skriver. Det kan också diskuteras om den förenkling av språket som detta skenbart skulle bidra till verkligen väger upp för höjningen i graden av komplexitet som orsakas av de långa fundamenten som den raka ordföljden i det här fallet för med sig.

Ett annat möjligt skäl till att man har insisterat på att sätta omständighetsinformationen i fundamentet kan vara att man ville fokusera och markera den som viktig. Som tidigare nämnts demonstrerade Platzacks (1973) läsbarhetsexperiment enligt Wengelin (2015:12) att läsare uppfattar det som står tidigt i en mening som viktigare än det som står senare i den. Även här behöver dock de vinster man gör genom att placera informationen i fundamentet vägas mot de nackdelar som den ökade fundamentlängden för med sig.

6.2 Har läsbarheten förändrats över tid och i så fall hur?

En slutsats som kan dras av analysen och undersökningen är att läsbarheten i artiklarna har blivit bättre över tid eftersom den mest läsbara versionen av båda artiklarna var den från 2022. Versionerna i fråga var inte bara de mest välfungerande sett utifrån analysen, utan också de som fick minst klagomål och mest beröm av undersökningsdeltagarna. Utvecklingen mot en bättre läsbarhet har dock inte varit jämn. Läsbarheten i Artikel 1 skiljer sig inte särskilt mycket åt mellan 2020 och 2021 varken sett till analysen eller undersökningen, men 2021-versionen av Artikel 2 är tveklöst den mest svårbegripliga av artikelns upplagor. Den är som tidigare diskuterats mycket lång och innehåller potentiella läsbarhetsproblem inom samtliga tre analyskategorier.

Ett problem som påpekades av en av undersökningsdeltagarna som fick läsa 2021-versionen av Artikel 2 var att hen tycke att den var tvetydig. Hen menade att de rekommendationer och besked som finns på sidan har flera undantag, samtidigt som det inte framgår tydligt vad undantagen är och när de gäller. Detta kan jämföras med de fynd som Rasmussen (2022) gjort i sin rapport om regeringens och ansvariga myndigheters kommunikation i pressträffar som hölls under covid-19-pandemins inledande månader. Rasmussen (2022:8) identifierade bland annat dubbla budskap i FHM:s kommunikation som en källa till otydlighet, något som det alltså finns exempel på även i 1177 Vårdguidens texter hela ett år efter den tidsperiod som Rasmussen har studerat.

Något som dock måste lyftas fram i en diskussion om hur artiklarnas läsbarhet har förändrats över tid är att de har skrivits under vitt skilda omständigheter och med mycket olika förutsättningar. Om de råd, rekommendationer och restriktioner som 1177 Vårdguiden måste förmedla blir mer komplexa är det inte märkligt att även artiklarna blir mer komplexa under vissa tider. Skillnaderna i läsbarheten mellan de olika versionerna av artiklarna går därför inte att endast härleda till att en skulle vara sämre skriven än någon annan. Som både Lagerholm (2008:211–215) och Hellspong (2001:85, 87) påpekar påverkas begripligheten och läsbarheten av mycket mer än språkliga detaljer, som exempelvis kontexten, läsaren och hens förkunskaper.

7. Slutsatser och avslutande resonemang

Sammanfattningsvis kan det konstateras att det finns potentiella läsbarhetsproblem i de undersökta artiklarna. Dispositionen är den största källan till potentiella läsbarhetsproblem. Vissa av de strukturella problemen verkar bero på mindre lyckade medvetna val, medan andra snarare verkar bero på misstag och ogenomtänkta beslut. Flera av deltagarna i undersökningen ansåg också att vissa av artiklarna var för långa och innehöll för många olika sorters information samlad på samma ställe. Syntaxen fungerar överlag väl och ger inte upphov till några betydande läsbarhetproblem. Det finns dock möjligheter till förbättringar gällande ett antal långa fundament och det röriga text-du som finns i vissa versioner av artiklarna. Läsbarheten har också förbättrats över tid, men utvecklingen har inte varit jämn eftersom Artikel 2 exempelvis hade flest läsbarhetsproblem under 2021

De resultat som undersökningen har gett tyder på att det som var viktigast för att deltagarna skulle kunna uppfylla läsmålen de tilldelades är överskådlighet i form av rubriker som svarar mot sitt innehåll och tydliga besked. Det faktum att undersökningen endast hade ett mycket begränsat antal deltagare som dessutom valts ut genom ett bekvämlighetsurval innebär dock att resultaten inte ska ses som allmängiltiga eller generaliserbara.

Innan jag avslutar uppsatsen vill jag återkoppla till Basch m.fl. (2020:637) och deras resonemang om den nedåtgående spiralen av informationssökande och oförståelse. Spiralen demonstrerar nämligen att en avsaknad av tydlig hälsokommunikation under en pandemi har reella konsekvenser. Som Rasmussens (2022) undersökning, och i viss mån även denna uppsats, har visat har kommunikationen från svenska myndigheter under de senaste tre åren inte alltid varit lätt att tolka. Det är därför viktigt att granska även tillsynes tydliga texter som de på 1177.se för att hitta förbättringspunkter och lära oss inför nästa kris.

Avslutningsvis vill jag ta upp områden för framtida forskning. Under mitt arbete med uppsatsen har jag inte funnit någon forskning om tilltalets och omtalet betydelse för läsbarheten, vilket är förvånande med tanke på de många klarspråksråd som uppmanar till användning av exempelvis *du* och *vi*. Det vore också av intresse att undersöka om inte bara längden utan även vilken sorts satsdel som placeras i fundamentet har en påverkan på begripligheten. Detta var en fråga som dök upp under analysarbetet, men jag har inte lyckats hitta någon forskning på ämnet. En sista undersökning som hade varit intressant att utföra är en mycket mer omfattande användarundersökning av om, hur, till vad och varför folk använde covid-19-sidorna på 1177.se under pandemin. Detta hade kunnat ge givande information om vilka läsmål och lässtrategier människor har under en samhällsomfattande kris.

Referenser

Ahlerup, Anne & Friedmann, Ida (2021), Om 1177 Vårdguiden. *1177 Vårdguiden*, https://www.1177.se/Skane/om-1177-vardguiden/om-1177-vardguiden/. Hämtad 18 april 2022.

Andersson, Betty (2018), *Hur skriver man för barn? En studie av målgruppsanpassning i informationstexter för barn*. Kandidattuppsats. Lund: Lunds universitet. https://www.lunduniversity.lu.se/lup/publication/8944031 Hämtad 18 april 2022.

Bredström, Anna & Mulinari, Shari (2022), Conceptual unclarity about COVID-19 ethnic disparities in Sweden: Implications for public health policy. *Health*. https://doi.org/10.1177/13634593221074866 Hämtad 18 maj 2022.

Basch, Corey; Mohlman, Jan; Hillyer, Grace & Garcia, Phillip (2020), Public Health Communication in Time of Crisis: Readability of On-Line COVID-19 Information. *Disaster Medicine and Public Health Preparedness.* 14(5). Cambridge University Press. doi:10.1017/dmp.2020.151. Hämtad 18 April 2022.

Friedmann, Ida (2018), Klarspråk stärker invånare i mötet med vården. I: *Klarspråk. Bulletin från Språkrådet.* Institutet för språk och folkminnen. https://www.isof.se/lar-dig-mer/publikationer/tidskrifter/bulletinen-klarsprak/artiklar-klarsprak/2018-05-23-klarsprak-starker-invanare-i-motet-med-varden Hämtad 27 april 2022.

Friedmann, Ida (2019), Om 1177 Vårdguiden på webben. *1177 Vårdguiden*. https://www.1177.se/Skane/om-1177-vardguiden/1177-vardguiden-pa-webben/om-1177-vardguiden-pa-webben/. Hämtad 18 april 2022.

Folkhälsomyndigheten (2018), *Hälsokommunikation i det nya medielandskapet*. Stockholm: Folkhälsomyndigheten. https://www.folkhalsomyndigheten.se/publicerat-material/publikationsarkiv/h/halsokommunikation-i-det-nya-medielandskapet/ Hämtad 20 April 2022.

Folkhälsomyndigheten (2022a), När hände vad under covid-19-pandemin? *https://www.arcgis.com/apps/dashboards/664ee17494c74ad4b7eac3994ed69d09* Hämtad 27 april 2022.

Folkhälsomyndigheten (2022b), Statistik för vaccination mot covid-19. https://www.folkhalsomyndigheten.se/folkhalsorapportering-statistik/statistikdatabaser-och-visualisering/vaccinationsstatistik/statistik-for-vaccination-mot-covid-19/ Hämtad 27 april 2022.

Folkhälsomyndigheten (2022c), Bekräftade fall av covid-19 i Sverige. https://experience.arcgis.com/experience/09f821667ce64bf7be6f9f87457ed9aa Hämtad 27 april 2022.

Gustavsson, Matilda (2020), *Vårdande vårdtexter: En analys av 1177 Vårdguidens webbtexter med avseende på klarspråk*. Kandidattuppsats. Lund: Lunds universitet. http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:hh:diva-41609 Hämtad 18 april 2022.

Hellspong, Lennart (2001), *Metoder för brukstextanalys*. Lund: Studentlitteratur

Hellspong, Lennart och Ledin, Per (1997), *Vägar genom texten: handbok i brukstextanalys.* Lund: Studentlitteratur

Holmér, Åsa (2020), Ord i coronans spår: rekommendation. I: *Språkrådsbloggen* [blogg]. Institutet för språk och folkminnen. https://www.isof.se/lar-dig-mer/bloggar/sprakradsbloggen/inlagg/2020-04-03-ord-i-coronans-spar---rekommendation Hämtad 27 april 2022.

Internetstiftelsen (2021), *Svenskarna och internet 2021*. https://svenskarnaochinternet.se/rapporter/svenskarna-och-internet-2021/

Lagerholm, Per (2008), *Stilistik*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur

LIX räknare (u.å), https://www.lix.se/ Hämtad 18 april 2022.

Lundin, Kerstin & Wedin, Åsa (2018). *Klarspråk i socialtjänsten: hur man skriver lättlästa beslut, utredningar och journaler*. Tredje upplagan. Stockholm: Gothia fortbildning

Melin, Lars (2009), *Nyfiken på texten: textteori för textpraktiker*. 1. uppl. Stockholm: Liber

Patel, Runa & Davidson, Bo (2019), *Forskningsmetodikens grunder: att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. 5. uppl. Lund: Studentlitteratur

Platzack, Christer (1973*), Språket och läsbarheten: en studie i samspelet mellan läsare och text*. Diss. Gleerup: Lund.

Rasmussen, Joel (2022), *Frågor om tydlighet och samstämmighet i den svenska riskkommunikationen om covid-19 under våren 2020.* Underlagsrapport till SOU 2022:10 Sverige under pandemin. Stockholm: Coronakommissionen

Ljungström, Lars & Shultz, Susanna (2022), Covid-19. *1177 Vårdguiden.* https://www.1177.se/Skane/sjukdomar--besvar/lungor-och-luftvagar/inflammation-och-infektion-ilungor-och-luftror/om-covid-19--coronavirus/covid-19-coronavirus/ Hämtad 27 april 2022.

Språkrådet (u.å), Klarspråkstestet. https://www4.isof.se/klarsprakstest/test/loadTest.do?id=1&ts=1950297946 Hämtad 28 april 2022.

Sveriges radio (2021), Region Skåne häver besöksförbudet i hälsovården. *sveriges radio.se* https://sverigesradio.se/artikel/region-skane-haver-besoksforbudet-i-halsovarden Hämtad 9 maj 2022.

Wengelin, Åsa (2015), Mot en evidensbaserad språkvård? En kritisk granskning av några svenska klarspråksråd i ljuset av forskning om läsbarhet och språkbearbetning. *Sakprosa*, 7(2),

Världshälsoorganisationen (2022), Weekly epidemiological update on COVID-19 - 20 April 2022. https://www.who.int/publications/m/item/weekly-epidemiological-update-on-covid-19---20-april-2022 Hämtad 27 april 2022.

Materialkällor

Artikel 1 – 2020
Johansson, Jenny; Ljungström, Lars; Schultz, Susanna (2020), Covid-19 – coronavirus. *1177 Vårdguiden.* https://web.archive.org/web/20200518075325/https://www.1177.se/Skane/sjukdomar--besvar/lungor-och-luftvagar/inflammation-och-infektion-ilungor-och-luftror/om-covid-19--coronavirus/covid-19-coronavirus/ Hämtad 8 april 2022.

Artikel 1 – 2021
Johansson, Jenny; Ljungström, Lars; Schultz, Susanna (2021), Covid-19 – coronavirus. *1177 Vårdguiden.* https://web.archive.org/web/20210518154752/https://www.1177.se/Skane/sjukdomar--besvar/lungor-och-luftvagar/inflammation-och-infektion-ilungor-och-luftror/om-covid-19--coronavirus/covid-19-coronavirus/ Hämtad 8 april 2022.

Artikel 1 – 2022
Ljungström, Lars; Schultz, Susanna (2022), Covid-19. *1177 Vårdguiden.* https://web.archive.org/web/20220408090736/https://www.1177.se/Skane/sjukdomar--besvar/lungor-och-luftvagar/inflammation-och-infektion-ilungor-och-luftror/om-covid-19--coronavirus/covid-19-coronavirus/ Hämtad 8 april 2022.

Artikel 2 – 2020
Johansson, Jenny; Ljungström, Lars; Schultz, Susanna (2020), Hur kan jag undvika att få covid-19? *1177 Vårdguiden.* https://web.archive.org/web/20201114035940/https://www.1177.se/Skane/sjukdomar--besvar/lungor-och-luftvagar/inflammation-och-infektion-ilungor-och-luftror/om-covid-19--coronavirus/hur-kan-jag-undvika-att-fa-covid-19/ Hämtad 8 april 2022.

Artikel 2 – 2021
Johansson, Jenny; Ljungström, Lars; Melander, Eva; Schultz, Susanna; Schön, Caroline (2021), Minska risken att du och andra får covid-19. *1177 Vårdguiden.*

https://web.archive.org/web/20210614181224/https://www.1177.se/Skane/sjukdomar--besvar/lungor-och-luftvagar/inflammation-och-infektion-ilungor-och-luftror/om-covid-19--coronavirus/minska-risken-att-du-och-andra-far-covid-19/ Hämtad 8 april 2022.

Artikel 2 – 2022
Gustafsson, Eva; Laike, Gustaf; Ljungström, Lars; Schultz, Susanna (2022), Covid-19: Stanna hemma om du är sjuk. *1177 Vårdguiden.*
https://web.archive.org/web/20220408094938/https://www.1177.se/Skane/sjukdomar--besvar/lungor-och-luftvagar/inflammation-och-infektion-ilungor-och-luftror/om-covid-19--coronavirus/covid-19-stanna-hemma-om-du-ar-sjuk/ Hämtad 8 april 2022.

Bilaga 1 – Testet

Introduktion

Läsbarhet på 1177.se

Hej och tack för att du deltar i min undersökning!

Syftet med den här undersökningen är att undersöka hur lätt eller svårt det är att hitta olika sorters information i 1177 Vårdguidens webbtexter.

Jag som har satt ihop undersökningen heter Lovisa Gustafson och jag är språkkonsultstudent på Lunds universitet. Undersökningen kommer att användas som en del av mitt examensarbete.

Efter att du har genomfört uppgifterna i den här enkäten kommer jag att ställa några frågor till dig om vad du tyckte om texterna du kommer att få läsa.

Undersökningen är konfidentiell, vilket betyder att ditt namn inte kommer att registreras eller finnas med i examensarbetet. Du kan närsomhelst avbryta din medverkan i undersökningen.

På nästa sida av enkäten finns en förklaring av hur den fungerar och en instruktion om hur du ska besvara frågorna.

OK

Instruktion del 1

Läsbarhet på 1177.se

Instruktion

Undersökningen består av två delar.

I varje del kommer du först att få läsa en kort text. Texten beskriver ett scenario där du undrar något som har att göra med covid-19 eller rekommendationerna som gällde under pandemin. Du kommer sedan att få besvara en fråga relaterad till scenariot du just läst. Du ska leta efter svaret på din fråga i den text från 1177 Vårdguiden som du får länkad till dig i anslutning till frågan.

Så här kan en fråga exempelvis se ut:

Tänk dig att du har lämnat ett så kallat PCR-prov eftersom du känner dig lite förkyld. Du undrar om du kan lämna ditt hem och träffa andra människor medan du väntar på att få ditt provsvar.

Frågan du vill besvara är alltså: Behöver jag stanna hemma tills jag har fått mitt provsvar?

[Här kommer det finnas en länk till texten du ska läsa på 1177.se]

Behöver jag lämna PCR-prov?

Du kan behöva lämna PCR-prov om du får symtom.

Hitta på sidan

Introduktion del 2

Läs mer under rubriken Hur ska jag göra för att lämna prov?

Stanna hemma tills du har fått provsvar

Stanna hemma tills du har lämnat provet och fått provsvaret.

Läs mer om vad du kan göra själv om du har symtom.

Svaret på exempelfrågan finns här i texten.

Svaret på frågan är alltså: Ja, man ska stanna hemma tills man har lämnat provet och fått provsvaret.

Svaret på frågan finns alltid i 1177-texten du får länkad till dig. Du ska inte leta upp svaret med hjälp av en annan text, hemsida eller något annat verktyg. Du behöver inte heller klicka dig vidare via någon av de länkar som finns i texterna på 1177.se.

Det är viktigt att du försöker att hitta svaret på frågan i 1177-texten även om du tror att du redan vet vad svaret är utan att läsa texten. Detta beror på att vissa texter du kommer att få läsa kan vara från år 2020 och år 2021. Informationen och rekommendationerna i dem stämmer därför inte alltid med den information och de rekommendationer som finns idag.

Om du känner att du inte kan hitta svaret på frågan kan du sätta ett streck i svarsrutan.

Du har 20 minuter på dig att svara på frågorna.

OK

Fråga om artikel 1

Läsbarhet på 1177.se

Fråga 1.

1. Du undrar om det stämmer att covid-19 kan smitta genom att du tar på en yta där viruset finns, till exempel ett dörrhandtag som någon som har viruset på händerna har tagit i.

Frågan du vill besvara är alltså: Kan covid-19 smitta genom att jag tar på en yta där viruset finns?

Klicka här för att komma till 1177-texten där du hittar svaret

När du har svarat på frågan kan du stänga ner 1177-sidan och sedan klicka på nästa-knappen.

Fråga om artikel 2

Läsbarhet på 1177.se

Fråga 2.

2. Tänk dig att du har blivit sjuk i covid-19. Du bor med en rumskamrat, och ni båda vill försöka undvika att hen blir smittad av dig. Din rumskamrat är redan vaccinerad, men du undrar om det finns andra saker ni kan göra för att minska risken att du smittar hen.

Frågan du vill besvara är alltså: Vad kan jag och min rumskamrat göra för att minska risken att hen blir sjuk?

Klicka här för att komma till 1177-texten där du hittar svaret

När du har svarat på frågan kan du stänga ner 1177-sidan och sedan klicka på klar-knappen.

Bilaga 2 – Intervjufrågor

1. Hur tyckte du att det gick att besvara frågorna? Var det lätt eller svårt?

2. Minns du hur du läste för att hitta informationen? Hade du någon speciell strategi för att hitta den?

3. Tyckte du att det var svårare att hitta svaret på en av frågorna? Om ja, varför? Vad tror du att det var som gjorde det svårt?

4. Tyckte du att det var lättare att hitta svaret på en av frågorna? Om ja, varför? Vad tror du att det var som gjorde det lätt?

5. Finns det något annat du märkte eller kom och tänka på när du läste texterna som du vill kommentera? Något du tyckte var bra eller dåligt med dem till exempel?

Bilaga 3 – Tabeller: fördelningen av fundamentlängd

Artikel 1 – 2020: Fundamentlängd		
1 ord	134	74 %
2 ord	26	14,3 %
3 ord	10	5,5 %
4 ord	3	1,6 %
5 ord	7	3,8 %
6 ord	1	0,5 %
7 ord	3	1,6 %
8 ord	1	0,5 %
10 ord	2	1,1 %
12 ord	1	0,5 %
16 ord	1	0,5 %
Totala antalet fundament	181	
Totala antalet ord i fundament	346	
Genomsnittlig fundamentlängd	1,9 ord	

Artikel 1 – 2021: Fundamentlängd		
1 ord	114	65,5 %
2 ord	12	6,9 %
3 ord	8	4,6 %
4 ord	11	6,3 %
5 ord	9	5,2 %
6 ord	3	1,7 %
7 ord	3	1,7 %
8 ord	5	2,9 %
10 ord	3	1,7 %
12 ord	1	0,6 %
16 ord	1	0,6 %
Totala antalet fundament	174	
Totala antalet ord i fundament	388	
Genomsnittlig fundamentlängd	2,6 ord	

Artikel 1 – 2022: Fundamentlängd		
1 ord	87	68 %
2 ord	7	5,5 %
3 ord	6	4,7 %
4 ord	10	7,8 %
5 ord	9	7 %
6 ord	4	3,1 %
7 ord	2	1,6 %
9 ord	1	0,8 %
10 ord	2	0,8 %
Totala antalet fundament	128	
Totala antalet ord i fundament	271	
Genomsnittlig fundamentlängd	2,1 ord	

Artikel 2 – 2020: Fundamentlängd		
1 ord	16	80%
2 ord	1	5%
3 ord	1	5%
5 ord	1	5%
7 ord	1	5%
Totala antalet fundament	20	
Totala antalet ord i fundament	33	
Genomsnittlig fundamentlängd	1 ord	

Artikel 2 – 2021: Fundamentlängd		
1 ord	66	64,7 %
2 ord	7	6,9 %
3 ord	6	5,9 %
4 ord	5	4,9 %
5 ord	5	4,9 %
6 ord	4	3,9 %
7 ord	2	2 %
8 ord	2	2 %
9 ord	1	1 %
10 ord	1	1 %
11 ord	2	2 %
12 ord	1	1 %
Totala antalet fundament	102	
Totala antalet ord i fundament	250	
Genomsnittlig fundamentlängd	2,5 ord	

Artikel 2 – 2022: Fundamentlängd		
1 ord	15	79 %
2 ord	2	10,5 %
4 ord	1	5,2 %
5 ord	1	5,2 %
Totala antalet fundament	19	
Totala antalet ord i fundament	28	
Genomsnittlig fundamentlängd	1,5 ord	